

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Prop. 52 S

(2013–2014)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

Samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina og en avtale om handel med landbruksvarer mellom Norge og Bosnia-Hercegovina, begge av 24. juni 2013

Innhold

1	Innledning og sammendrag	5			
2	Frihandelsforhandlingene mellom EFTA og Bosnia-Hercegovina	6			
2.1	Bakgrunn	6	4.2	Kapittel I Alminnelige bestemmelser	11
2.2	Forhandlingsprosessen	6	4.3	Kapittel II Handel med varer	12
2.3	Handelen mellom Norge og Bosnia-Hercegovina	6	4.4	Kapittel III Immaterielle rettigheter	14
2.4	Handelen mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina	6	4.5	Kapittel IV Investeringer, tjenester og offentlige anskaffelser	14
2.5	Relasjoner mellom Norge og Bosnia-Hercegovina	7	4.6	Kapittel V Betalinger og overføringer	15
2.6	Menneskerettighetssituasjonen i Bosnia-Hercegovina	7	4.7	Kapittel VI Handel og bærekraftig utvikling	15
2.7	Den økonomiske og politiske utviklingen i Bosnia-Hercegovina	7	4.8	Kapittel VII Institusjonelle bestemmelser	16
			4.9	Kapittel VII Tvisteløsning	16
			4.10	Kapittel VIII Avsluttende bestemmelser	17
3	De viktigste forhandlingsresultatene	8	5	Den bilaterale landbruksavtalen	18
3.1	Generelt	8	6	Gjennomføring i norsk rett	18
3.2	Avtalens fortale	8	7	Økonomiske og administrative konsekvenser	19
3.3	Industrivarer	8	8	Konklusjon og tilrådning	19
3.4	Fisk og andre marine produkter ..	8			
3.5	Bearbeidede landbruksvarer	8			
3.6	Ubearbeidede landbruksvarer	8			
3.7	Handelstiltak (antidumping m.v.)	9			
3.8	Opprinnelsesregler og administrativt samarbeid	9			
3.9	Konkurranse	9			
3.10	Beskyttelse av immaterielle rettigheter	9			
3.11	Offentlige anskaffelser	9			
3.12	Tjenester	10			
3.13	Investeringer	10			
3.14	Betalinger og kapitalbevegelser ...	10			
3.15	Handel og bærekraftig utvikling ..	10			
3.16	Institusjonelle bestemmelser	10			
3.17	Tvisteløsning	10			
4	Nærmere om de enkelte bestemmelsene i avtalen	11			
4.1	Innledende bestemmelser	11			
				Forslag til vedtak om samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina og en avtale om handel med landbruksvarer mellom Norge og Bosnia-Hercegovina, begge av 24. juni 2013	20
				Vedlegg	
			1	Frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina	21
			2	Landbruksavtale mellom Kongeriket Norge og Bosnia-Hercegovina	50

Utrykte vedlegg:

Følgende utrykte vedlegg til frihandelsavtalen og den bilaterale landbruksavtalen finnes elektronisk på www.regjeringen.no

Vedlegg I lister de produktene fra HS-kapitlene 25 - 97 som regnes som ubearbeidede landbruksvarer og er unntatt fra det generelle tollfritaket i artikkel 7. Produktene omfattes av de bilaterale landbruksavtalene.

Vedlegg II lister partenes forpliktelser når det gjelder handel med bearbeidede landbruksvarer.

Vedlegg III lister partenes forpliktelser når det gjelder handel med fisk og andre marine produkter.

Vedlegg IV lister Bosnia-Hercegovinas forpliktelser når det gjelder tollnedtrapping av industrivarer.

Vedlegg V omhandler partenes forpliktelser når det gjelder handelsfasilitering.

Vedlegg VI omhandler mandatet for underkomiteen for opprinnelsesregler, tollprosedyrer og handelsfasilitering.

Vedlegg VII inneholder bestemmelser om immaterielle rettigheter.

Vedlegg VIII omhandler overgangsordninger som skal gjelde til Bosnia-Hercegovina blir medlem av WTO.

Protokollen og protokollvedlegg.

Bilateral landbruksavtale med vedlegg.

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Prop. 52 S

(2013–2014)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

Samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina og en avtale om handel med landbruksvarer mellom Norge og Bosnia-Hercegovina, begge av 24. juni 2013

*Tilråding fra Utenriksdepartementet 21. mars 2014,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

1 Innledning og sammendrag

Frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina ble undertegnet under EFTAs ministermøte i Trondheim 24. juni 2013.

Et bærende prinsipp i EFTA-statenes tredjelandspolitikk er parallellitet med EU. Bakgrunnen for dette prinsippet er å sikre norske bedrifter like gode vilkår som konkurrenter fra EU-stater og for å bidra til prosesser av mer politisk karakter, som Barcelona-prosessen og stabiliseringsarbeidet på Vest Balkan. Gjennom frihandelsavtalen med Bosnia-Hercegovina ønsker EFTA å bidra til økt stabilitet i regionen, og å styrke den økonomiske utviklingen i Bosnia-Hercegovina.

Frihandelsavtalen mellom EFTA og Bosnia-Hercegovina omfatter handel med industrivarer, herunder fisk og andre marine produkter, bearbejdede landbruksvarer, handel og bærekraftig utvikling, betalinger og overføringer, konkurranse spørsmål og immaterielle rettigheter. Videre inneholder avtalen overordnede bestemmelser om investeringer, offentlige anskaffelser og tjenester. Det skal også inngås egne avtaler mellom

hver av EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina om handel med landbruksprodukter. Landbruksavtalene inngår i avtalegrunnlaget som oppretter frihandelsområdet mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina.

Avtalen gir Norge forbedret markedsadgang for industrivarer, landbruksvarer og fisk. Alle industrivarer og fisk, med unntak for ti fiskelinjer hvor Norge ikke har eksportinteresser, innrømmes nulltoll. For varer Bosnia-Hercegovina anser som sensitive vil dette skje etter en nedtrappingsperiode. Kapittelet i avtalen om bærekraftig utvikling er identisk med EFTAs modellkapittel. Avtalen inneholder forbud mot bruk av antidumpingtiltak, noe som er prinsipielt viktig for Norge.

EFTA-statene har opptrådt som en samlet gruppe i forhandlingene på basis av felles forhandlingsposisjoner det er blitt enighet om etter forutgående interne EFTA-møter.

Frihandelsavtalen og den bilaterale landbruksavtalen vil bli lagt samlet frem for Verdens handelsorganisasjon (WTO) for å tilfredsstille kravet i artikkel XXIV i GATT om at et handelsområde skal omfatte opphevelse av handelsrestriksjo-

Samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina og en avtale om handel med landbruksvarer mellom Norge og Bosnia-Hercegovina, begge av 24. juni 2013

ner som toll m.m. for den vesentlige del av samhandelen mellom partene i henhold til visse kriterier.

I og med at inngåelse av frihandelsavtalen og den bilaterale landbruksavtalen anses som en sak av særlig viktighet, er Stortingets samtykke til ratifikasjon nødvendig i medhold av Grl. § 26, annet ledd.

Frihandelsavtalen og den bilaterale landbruksavtalens hoveddeler i engelsk originalversjon med oversettelse til norsk, følger som trykte vedlegg til proposisjonen. Vedleggene til avtalene overleveres Stortinget som utrykte vedlegg. Vedleggene er også tilgjengelig elektronisk på www.regjeringen.no.

2 Frihandelsforhandlingene mellom EFTA og Bosnia-Hercegovina

2.1 Bakgrunn

I tråd med prinsippet om parallellitet med EU er hovedformålet også med denne frihandelsavtalen å sikre EFTA-statene like gode handelsvilkår med Bosnia-Hercegovina som det EU har sikret seg i frihandelsavtalen som ble fremforhandlet sammen med en Stabiliserings- og assosiasjonsavtale mellom EU og Bosnia-Hercegovina. Begge disse avtalene ble undertegnet i 2008.

2.2 Forhandlingsprosessen

Forhandlingene mellom EFTA og Bosnia-Hercegovina startet i mars 2011 og ble avsluttet i april 2013. Det ble holdt tre forhandlingsrunder, samt et ekspertmøte om landbruksvarer i januar 2012 og et møte mellom forhandlingslederne i september 2012. Forhandlingene ble ledet av Sveits på vegne av EFTA.

Nærings- og handelsdepartementet¹ ledet den norske forhandlingsdelegasjonen. Forhandlingsdelegasjonen har hatt medlemmer fra enkelte departementer og direktorater, som har bidratt i arbeidet med å fremforhandle frihandelsavtalen. Delegasjonsmedlemmer fra andre departementer og etater har bidratt særskilt i gjennomføringen av forhandlingene på følgende områder:

- Bestemmelsene om toll- og opprinnelsesspørsmål, administrativt samarbeid og handelsfasilitering: Toll- og avgiftsdepartementet.

- Den bilaterale landbruksavtalen mellom Norge og Bosnia-Hercegovina: Landbruks- og matdepartementet.

Forhandlingene har blitt ført på grunnlag av de norske posisjonene på forhandlingstidspunktet. Forhandlingsdelegasjonen har trukket på innspill fra berørte departementer. Resultatet er i overensstemmelse med føringer gitt av mandatet fra regjeringen og instruksene som er gitt til de enkelte forhandlingsrundene.

EFTAs faste råd i Genève og EFTA-ministrene har vært holdt løpende orientert om utviklingen i forhandlingene. På norsk side har hovedspørsmålene under forhandlingene vært avklart i en egen interdepartemental gruppe for EFTA og tredjelandsspørsmål. Det har også vært redegjort for forhandlingene i møter med sivilsamfunnsorganisasjoner (såkalte «dialogmøter») og i EFTAs konsultative komité.

2.3 Handelen mellom Norge og Bosnia-Hercegovina

Norges handel med Bosnia-Hercegovina er begrenset og beløp seg i 2011 og 2012 til henholdsvis 96 og 99 millioner kroner. I 2012 eksporterte Norge varer for 10 million kroner, noe som er en nedgang fra 2011 da Norge eksporterte for en verdi av 18 millioner kroner. I 2011 og 2012 importerte Norge varer fra Bosnia-Hercegovina for en verdi av henholdsvis 81 og 86 million kroner. Blant de viktigste norske eksportartiklene til Bosnia-Hercegovina finner vi kjøretøy, kjemiske produkter, elektriske maskiner og optiske og medisinske instrumenter. De viktigste importartiklene fra Bosnia-Hercegovina er møbler, varer av jern og stål, aluminium og aluminiumsvarer, klær og fottøy.

2.4 Handelen mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina

EFTA-statene, som har en samlet befolkning på ca. 12 millioner, er verdens niende største aktør i handel med varer og en betydelig internasjonal aktør i handelen med tjenester og for direkte investeringer utenlands. I 2012 hadde den samlede varehandelen mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina en verdi av 138 millioner dollar. Av dette utgjorde 60 millioner dollar eksport og 78 millioner dollar import. Handelen har økt med 17,2 pst. siden 2002.

Eksporten fra EFTA-statene bestod hovedsakelig av farmasøytiske produkter, maskiner og

¹ Nærings- og handelsdepartementet skiftet fra 1/1 2014 navn til Nærings- og fiskeridepartementet.

Samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina og en avtale om handel med landbruksvarer mellom Norge og Bosnia-Hercegovina, begge av 24. juni 2013

mekaniske apparater, mens de viktigste importproduktene fra Bosnia-Hercegovina til EFTA-statene var møbler og vevde klær.

2.5 Relasjoner mellom Norge og Bosnia-Hercegovina

Norge har gode bilaterale relasjoner til Bosnia-Hercegovina og støtter aktivt opp om landets bestrebelsler på reformer og integrasjon i euro-atlantiske strukturer gjennom et relativt omfattende bistandsprogram. En vesentlig del av bistanden – som i 2013 vil være på rundt 90 millioner kroner – går til prosjekter innen justissektoren, godt styresett og forsvars- og sikkerhetssektorreform. Støtte til økonomisk utvikling blant annet ved finansiering av innovasjonssentre og entreprenørutdannelse, og styrking av sivilt samfunn, er andre viktige områder for norsk innsats.

En høyt utdannet arbeidsstokk kombinert med et lavt kostnadsnivå gjør Bosnia-Hercegovina til et potensielt attraktivt område for norske investeringer. Kompliserte byråkratiske prosesser utgjør imidlertid et hinder for etableringen av et solid investeringsmiljø. Et titalls norske virksomheter er etablert i Bosnia-Hercegovina, inkludert innovasjonssentre i de tre største byene.

2.6 Menneskerettighetssituasjonen i Bosnia-Hercegovina

Bosnia-Hercegovina er i en spesiell situasjon etter som landets grunnlov var en del av Dayton-avtalen. Dette har resultert i en svært kompleks styringsstruktur som gjør det vanskelig å harmonisere det nasjonale lovverket med internasjonale konvensjoner. Alle de viktigste internasjonale menneskerettighetskonvensjonene har likevel blitt ratifisert. Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen er inkorporert i den bosniske grunnloven. Landet har imidlertid utfordringer når det kommer til gjennomføringen av beslutninger i menneskerettighetsinstrumentene som ble etablert etter Dayton-avtalen.

Med 17 offisielle minoritetsgrupper har Bosnia-Hercegovina også betydelige utfordringer knyttet til minoriteters rettigheter og representasjon. Den europeiske menneskerettsdomstolen i Strasbourg (ECHR) avgjorde i 2009 i den såkalte «Sejdic-Finci» saken, at den bosniske grunnloven (som forutsetter tilhørighet til én av de tre konstituerende gruppene (bosnjaker, kroater og serbere) for å kunne ha en rekke politiske verv), diskriminerer mot nasjonale minoriteter og må endres slik at den blir i tråd med landets interna-

sjonale forpliktelser. Brudd på ytrings- og pressefriheten forekommer også, og diskriminering av spesielt sårbare grupper, som for eksempel LHBT-personer, er fortsatt et stort problem.

2.7 Den økonomiske og politiske utviklingen i Bosnia-Hercegovina

Dayton-avtalen etablerte et komplekst politisk system i Bosnia-Hercegovina med flere styringsnivåer. I tillegg til nasjonalt nivå, er Bosnia-Hercegovina delt i to semi-autonome entiteter; Republika Srpska og Føderasjonen BiH. Sistnevnte er igjen inndelt i ti kantoner. Dette kommer i tillegg til kommunalt nivå for begge entiteter og Brcko, som er et spesialdistrikt direkte under nasjonalt nivå. Inndelingen gjør at Bosnia-Hercegovinas sentrale nasjonale myndigheter har relativt liten makt. De fleste politiske partier er organisert på etnisk grunnlag, noe som også bidrar til omfattende styresettutfordringer.

EU-integrasjon er høyt på den politiske dagsorden, og Bosnia-Hercegovina ble kandidatland allerede i 2003. En stabiliserings- og assosieringsavtale (SAA) med EU ble signert i 2008. Den kompliserte statsstrukturen og interne politiske spenninger mellom folkegruppene vanskeliggjør imidlertid en effektiv reformprosess, og fremdriften i arbeidet mot EU-medlemskap er beskjeden. Dette kan resultere i at Bosnia-Hercegovina sakker akterut i forhold til nabolandene i den euro-atlantiske integrasjonsprosessen.

Bosnia-Hercegovina fikk innvilget MAP-status (NATO Membership Action Plan) i april 2010, men landet har fortsatt ikke oppfylt betingelsene for aktivering av MAP. Skepsisen til NATO synes fremdeles stor blant bosniske serbere, og den reelle integrasjonsprosessen mot NATO-medlemskap vil fortsatt ta tid.

Den økonomiske utviklingen i landet har vært svak siden finanskrisen i 2008. Landets vekst i BNP er tilnærmet lik null, arbeidsledigheten er blant de høyeste i Europa, utenlandske investeringer har falt og landets kredittvurdering er blitt nedjustert. En avtale inngått med IMF innebærer krav om restrukturering av statens finanser gjennom lønnskutt for offentlig ansatte, reduksjon av krigsveterangoder og pensjonskutt. Landet befinner seg på 72. plass på Transparency Internationals barometer, og det gjenstår mye i kampen mot korrupsjon og økonomisk kriminalitet.

Det er behov for både økonomiske og politiske/konstitusjonelle reformer for å fremme vekst, integrasjon og effektivt styresett i Bosnia-Hercegovina. Det er imidlertid lite som tyder på noen

vesentlig bedring av den økonomiske eller politiske situasjonen i landet på kort eller mellomlang sikt.

3 De viktigste forhandlingsresultatene

3.1 Generelt

Frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina vil være et bidrag til å støtte opp om den demokratiske og økonomiske utviklingen i landet og regionen for øvrig. Blant annet har EFTA-statene forpliktet seg til å avvikle all importtoll på industrivarer og avgifter med tilsvarende virkning fra avtalens ikrafttredelse. Avtalen åpner opp det bosniske markedet for norsk fisk og industrivarer. Alle industrivarer og fisk, med unntak for ti fiskelinjer hvor Norge ikke har eksportinteresser, innrømmes nulltoll. For varer Bosnia-Hercegovina anser som sensitive vil dette skje etter en nedtrappingsperiode. På landbruksområdet har Norge gitt bedre markedsadgang innenfor rammen av norsk landbrukspolitikk.

Videre fikk EFTA gjennomslag for at partene ikke kan treffe anti-dumpingtiltak mot hverandre. Dette var et høyt prioritert og prinsipielt viktig spørsmål for Norge i forhandlingene.

Opprinnelsesreglene skal reguleres av Konvensjon om felles preferanseopprinnelsesregler for Europa og statene ved Middelhavet, med unntak for landbruksvarer hvor det kun vil være mulig med bilateral kumulasjon.

Avtalen inneholder et kapittel om handel og bærekraftig utvikling som er identisk med EFTAs modellkapittel.

3.2 Avtalens fortale

I avtalens fortale stadfester partene blant annet sine forpliktelser til prinsipper om demokrati, rettsstaten, menneskerettigheter og fundamentale friheter i samsvar med FN-pakten og FNs menneskerettighetserklæring, bærekraftig utvikling, miljøvern, herunder internasjonale miljøavtaler, arbeidstakerrettigheter, herunder prinsippene i relevante ILO-konvensjoner som partene er part i, næringslivets samfunnsansvar og anti-korrupsjon. Aktiv deltakelse i integrasjonsprosessen mellom Europa og Middelhavsregionen fremheves også.

3.3 Industrivarer

EFTA-statene har forpliktet seg til å avvikle all importtoll på industrivarer og avgifter med tilsva-

rende virkning fra avtalens ikrafttredelse. For Bosnia-Hercegovina vil importtollen avvikles etter en nedtrappingsperiode for varer de anser som sensitive.

3.4 Fisk og andre marine produkter

EFTA oppnådde et godt resultat for fisk og sjømat i frihandelsavtalen med Bosnia-Hercegovina og avtalen kan bidra til at Bosnia-Hercegovinas betydning som marked for norsk fisk kan øke.

I avtalens vedlegg III har EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina forpliktet seg til å avskaffe i hovedsak all toll på handel med fisk og andre marine produkter innen 1. januar 2018. 10 tollinjer hvor Norge ikke har eksportinteresser er unntatt tolleliminering.

3.5 Bearbeidede landbruksvarer

Frihandelsavtalen omfatter bearbeidede landbruksprodukter slik det fremgår av avtalens artikkel 7 b). Produktene som er dekket av avtalen er spesifisert i vedlegg II. Vedlegg II innebærer at EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina gir tollkonsesjoner for bearbeidede landbruksvarer i henhold til varelistene i vedlegget. EFTA-statene skal gi Bosnia-Hercegovina de samme tollreduksjoner de har gitt EU, mens Bosnia-Hercegovina skal gi tollreduksjoner til EFTA-statene i henhold til tabell 2 i vedlegg II. Norge viderefører dagens system med råvarepriskompensasjon overfor Bosnia-Hercegovina.

3.6 Ubearbeidede landbruksvarer

Handelen med ubearbeidede landbruksvarer er ikke regulert gjennom EFTA-samarbeidet. Det er derfor fremforhandlet bilaterale landbruksavtaler mellom Bosnia-Hercegovina og hver av EFTA-statene om handel med slike varer. Frihandelsavtalens artikkel 1.1 viser til at de bilaterale landbruksavtalene er en integrert del av frihandelsområdet mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina. Frihandelsavtalen og den supplerende landbruksavtalen vil bli notifisert samtidig til WTO for å tilfredsstille GATT-avtalens artikkel XXIV om at frihandelsavtalen skal omfatte den vesentlige delen av samhandelen. Landbruksavtalen mellom Norge og Bosnia-Hercegovina inneholder lister over tollkonsesjoner fra norsk- og bosnisk side. I samsvar med bestemmelsene i den bilaterale landbruksavtalen mellom Norge og Bosnia-Hercegovina gjelder opprinnelsesreglene i frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina

også for varene omfattet av den bilaterale landbruksavtalen. Avtalen inneholder en klausul som forplikter partene, innenfor deres respektive landbrukspolitik, til å søke å oppnå ytterligere tollreduksjoner for handelen med landbruksvarer.

3.7 Handelstiltak (antidumping m.v.)

Partenes muligheter til å treffe handelstiltak er regulert av avtalens kapittel 2 om handel med varer.

EFTA-statene ønsket et forbud mot bruk av antidumpingstiltak i frihandelsavtalen, og Bosnia-Hercegovina gikk med på dette. Det betyr at partene ikke har adgang til å benytte seg av WTO-reglene om antidumping overfor hverandre.

For utjevningstiltak gjelder WTO-regelverket. Før en part setter i gang en prosess under WTO-regelverket skal den berørte part informeres og det skal innledes konsultasjoner bilateralt eller i Den blandede komité med henblikk på å finne en gjensidig akseptabel løsning.

Bestemmelsen om globale beskyttelsestiltak krever at partene unntar hverandres varer fra slike tiltak dersom disse varene ikke forårsaker alvorlig skade eller trussel om dette.

Når det gjelder bestemmelser om bilaterale beskyttelsestiltak, kan disse treffes dersom import av en vare fra en part skaper en alvorlig skade eller trussel om slik skade mot den andre parts hjemlige industri eller konkurrerende produkter. Tiltaket skal være begrenset til det absolutt nødvendige for å begrense skade, og skal kun treffes dersom det er klare bevis for skade eller trussel.

Parten som har som intensjon å treffe et bilateralt beskyttelsestiltak, skal med en gang og før tiltaket blir iverksatt, notifisere de andre partene. Tiltakene skal vanligvis ikke gjelde for mer enn to år, men kan i eksepsjonelle tilfeller gjelde i inntil tre år. Fem år etter avtalens ikrafttredelse skal partene vurdere om muligheten for å treffe slike tiltak fortsatt skal opprettholdes.

3.8 Opprinnelsesregler og administrativt samarbeid

Frihandelsavtalens bestemmelser om opprinnelsesregler og tilhørende administrativt samarbeid er nedfelt i avtalens artikkel 8. Opprinnelsesreglene går ut på at det settes bestemte krav for at varene skal regnes som varer med opprinnelse i EFTA-statene eller Bosnia-Hercegovina, slik at varer uten tilknytning til frihandelsavtalens parter ikke får fordeler av de tollreduksjoner som frihan-

delsavtalen gir. Opprinnelsesreglene presiserer de krav til produksjon og bruk av innsatsmaterialer fra land som ikke er en del av frihandelsområdet. Fra ikrafttredelsen av Konvensjon om felles preferanseopprinnelsesregler for Europa og statene ved Middelhavet (Regional Convention on Pan-Euro-Mediterranean Preferential Rules of Origin) vil protokollen ikke lenger være gyldig og partenes rettigheter og forpliktelser når det gjelder opprinnelsesregler og administrativt samarbeid skal reguleres av konvensjonen.

3.9 Konkurranseregler

Frihandelsavtalens bestemmelser om konkurranse er nedfelt i avtalens artikkel 18. Avtalen fastsetter at konkurransebegrensende samarbeid og misbruk av dominerende stilling, som har som formål eller er egnet til å vri konkurransen og som kan påvirke samhandelen mellom avtalepartene, er i strid med avtalen. EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina har anledning til å bringe saker som angår konkurransekapittelets bestemmelser for Den blandede komité.

3.10 Beskyttelse av immaterielle rettigheter

Frihandelsavtalens bestemmelser om immaterielle rettigheter er nedfelt i avtalens kapittel 3 og reguleres av avtalens vedlegg VII. Bestemmelsene sikrer ikke-diskriminerende vilkår for beskyttelse av immaterielle rettigheter. Forhandlingsresultatet innebærer et sterkere beskyttelsesnivå for immaterielle rettigheter enn det som følger av WTOs avtale om immaterielle rettigheter («Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights; TRIPS»). Bosnia-Hercegovinas lovgivning går utover TRIPS og er allerede i tråd med bestemmelsene i vedlegg VI. Unntak fra prinsippet om nasjonal likebehandling må være i tråd med artikkel 3 og 5 i TRIPS. Partene skal, dersom en part etterspør det i Den blandede komité, gjennomgå bestemmelsene om beskyttelsen av immaterielle rettigheter med tanke på å utvide beskyttelsesgrunnlaget.

3.11 Offentlige anskaffelser

Partene skal videreutvikle sin gjensidige forståelse av hverandres offentlige innkjøpslover og -reguleringer med tanke på en progressiv liberalisering, basert på ikke-diskriminering og resiprositet, av sine innkjøpsmarkeder. For å forbedre gjennomsiktigheten, skal partene publisere sine lover, eller på andre måter å gjøre sine lover, regulerin-

ger og administrative bestemmelser offentlig tilgjengelig. Dette gjelder også internasjonale avtaler som kan tenkes å påvirke innkjøpsmarkedene.

For å sikre EFTA-statene behandling på nivå med andre som inngår frihandelsavtaler med Bosnia-Hercegovina, har partene forpliktet seg til å starte forhandlinger med sikte på å gi samme vilkår som for andre handelspartnere dersom en av frihandelsavtalens parter krever det.

3.12 Tjenester

Avtalen inneholder en utviklingsklausul for tjenestehandel. Dersom en part til denne avtalen inngår en frihandelsavtale med en tredjepart som inneholder bestemmelser som gir bedre betingelser for tjenestehandelen enn det partene til denne avtalen får, skal det gis mulighet til å forhandle om tilsvarende behandling. Partene skal, i Den blandede komité, gjennomgå utviklingen i handelen med tjenester for å videreutvikle relasjonene på dette området, i overensstemmelse med artikkel V i GATS.

3.13 Investeringer

Partene skal legge til rette for å skape stabile, rettferdige og transparente betingelser for investorer som ønsker å investere innenfor partenes territorium. Partene er enige om ikke å oppmuntre til økte investeringer ved å lempe på standardene for helse, sikkerhet og miljø. Norge er ikke omfattet av nr. 5 i avtalens artikkel 26 om investeringer, da Norge på forhandlingstidspunktet ikke hadde mandat til å forhandle bestemmelser om investeringsbeskyttelse med Bosnia-Hercegovina.

3.14 Betalinger og kapitalbevegelser

Frihandelsavtalens bestemmelser om betalinger og kapitalbevegelser er nedfelt i avtalens kapittel 5. Partene forplikter seg til å tillate at alle transaksjoner på driftsbalansen foretas i en fritt konvertibel valuta. Dette innebærer at det ikke kan legges begrensninger på kjøp av utenlandsk valuta dersom denne skal brukes til betalinger på driftsbalansen. Betalinger på driftsbalansen omfatter blant annet betaling for varer og tjenester, renter på lån og utbyttebetalinger fra investeringer, og private overføringer for å dekke personlige utgifter.

Kapital til investeringer foretatt i selskaper som er opprettet i samsvar med partenes lovgivning, all avkastning av kapitalen og de beløp som

er et resultat av avvikling av investeringer, skal ikke underlegges valutarestriksjoner.

Partene har anledning til å innføre restriksjoner på valutatransaksjoner som er i strid med avtalens formål. Slike restriksjoner skal være i samsvar med vilkårene fastsatt innenfor rammen av GATT, GATS og i Det internasjonale valutafondets avtale.

3.15 Handel og bærekraftig utvikling

Avtalen inneholder et kapittel om handel og bærekraftig utvikling som er identisk med EFTAs modellkapittel. Kapitlet inneholder bestemmelser om miljø og arbeidstakerrettigheter. Kapitlet bidrar til en bevisstgjøring og aksept av at handel skal foregå på en måte som bidrar til bærekraftig utvikling.

3.16 Institusjonelle bestemmelser

Avtalens institusjonelle bestemmelser er nedfelt i avtalens kapittel 7. Det opprettes en blandet komité som blant annet skal administrere og overvåke gjennomføringen av avtalen.

Den blandede komiteen skal bestå av representanter fra hver av EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina. Komiteen skal normalt møtes hvert annet år.

En av komiteens viktigste funksjoner er å treffe beslutninger om eventuelle endringer i avtalens vedlegg. Slike endringer vil normalt være av teknisk art, for eksempel som følge av endringer i det WTO-regelverket som avtalen bygger på.

Komiteen skal også vurdere om det er behov for å utvide avtalen og kan anbefale at det skal innledes forhandlinger på områder som ikke er dekket av avtalen, eller som komiteen er enig om å videreutvikle.

Den blandede komité er konsultasjonsorgan i handelstvister under avtalen. Hittil har det ikke vært handelstvister under noen EFTA-frihandelsavtale.

3.17 Tvisteløsning

Avtalen inneholder bestemmelser om løsning av tvister om partenes rettigheter og forpliktelser etter avtalen. Etter at tvistepartene har avholdt konsultasjoner er det åpnet for adgang til voldgift. Dersom den tapende part ikke gjennomfører voldgiftspanelet avgjørelse innen en nærmere angitt tidsfrist, er det gitt adgang til mottiltak.

4 Nærmere om de enkelte bestemmelsene i avtalen

Frihandelsavtalen mellom EFTA og Bosnia-Hercegovina består av ni kapitler, åtte vedlegg og en protokoll. Vedleggene og protokollen utgjør en integrert del av frihandelsavtalen.

4.1 Innledende bestemmelser

Avtalens *fortale* redegjør for hvem som er partene i avtalen og de forhold partene legger vekt på ved gjennomføringen av denne. EFTA og Bosnia-Hercegovina ønsker å fremme de økonomiske båndene seg imellom gjennom utvidelse av samhandelen, og således medvirke til fremgang i den økonomiske aktiviteten og bedre leve- og arbeidsvilkår. Partene bekrefter sin vilje til å støtte opp om økonomisk integrasjon mellom Europa og middelhavslandene. Partene ønsker å fremme og befeste det multilaterale handelssystemet og derved bidra til harmonisk utvikling av verdenshandelen. Videre stadfester partene sine forpliktelser under diverse multilaterale konvensjoner. Fortalen vektlegger blant annet betydningen av menneskerettigheter, bærekraftig utvikling (herunder miljø og arbeidstakerrettigheter), demokrati, bedrifters samfunnsansvar, åpenhet, god offentlig styring og arbeid mot korrupsjon. Både når det gjelder miljø og arbeidstakerrettigheter vises det til partenes internasjonale forpliktelser på disse områdene. Dette bidrar til en bevisstgjøring og aksept av at handel skal foregå på en måte som bidrar til bærekraftig utvikling.

4.2 Kapittel I Alminnelige bestemmelser

4.2.1 Artikkel 1 om formål

Artikkel 1 nr. 1 fastslår at avtalen og de bilaterale komplementære landbruksavtalene oppretter et frihandelsområde mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina. Artikkel 1 nr. 2 fastslår formålet med frihandelsavtalen. Målsetningene er å oppnå liberalisering av handel med varer, å øke investeringsmulighetene, å fremme konkurranse, å sikre tilstrekkelig og effektiv beskyttelse av immaterielle rettigheter, å gradvis liberalisere markedene for offentlige anskaffelser og tjenester, å utvikle internasjonal handel på en måte som bidrar til bærekraftig utvikling og å sikre at dette er integrert i partenes handelsforhold, og således bidra til en harmonisk utvikling og utvidelse av verdenshandelen.

4.2.2 Artikkel 2 om handelssamkvem og økonomisk samkvem regulert av denne avtale

Artikkel 2 fastslår at avtalen gjelder handel og økonomiske forhold mellom den enkelte EFTA-stat på den ene siden og Bosnia-Hercegovina på den andre siden, men ikke handelsrelasjonene mellom de enkelte EFTA-statene. Artikkelen fastslår videre at Sveits skal representere Liechtenstein i saker som er dekket av traktaten av 29. mars 1923, som etablerer en tollunion mellom disse to statene.

4.2.3 Artikkel 3 om forholdet til andre internasjonale avtaler

Artikkel 3 bekrefter partenes rettigheter og forpliktelser under WTO-avtalen, avtalene forhandlet under WTO og andre internasjonale avtaler som partene er part i. Bestemmelsene i frihandelsavtalen skal ikke påvirke tolkningen eller anvendelsen av rettigheter og forpliktelser i andre internasjonale avtaler knyttet til investeringer som en eller flere EFTA-stater og Bosnia-Hercegovina er part i. Dersom en av partene mener at opprettholdelsen eller etableringen av tollunioner, frihandelsområder, grensehandelsordninger eller andre preferensielle avtaler endrer handelsregimet som følger av frihandelsavtalen, kan denne parten be om konsultasjoner med den aktuelle parten.

4.2.4 Artikkel 4 om territoriell anvendelse

Artikkel 4 fastslår avtalens geografiske virkeområde. Avtalen skal dekke partenes landterritorium, indre farvann og sjøterritorium, inkludert luftrommet over, samt de områder utenfor sjøterritoriet der den enkelte part kan utøve suverene rettigheter eller myndighet, i overensstemmelse med folkeretten. Avtalen omfatter ikke Svalbard, med unntak for handel med varer.

4.2.5 Artikkel 5 om sentrale, regionale og lokale myndigheter

Artikkel 5 fastslår at hver av partene skal sikre at sentrale, regionale og lokale myndigheter, samt ikke-statlige organer ved utførelsen av offentlig myndighet de har fått delegert fra sentrale, regionale og lokale myndigheter, etterlever avtalen.

4.2.6 *Artikkel 6 om åpenhet*

Artikkel 6 fastslår at partene skal publisere eller gjøre offentlig tilgjengelig lover, forskrifter, forvaltningsvedtak med generell anvendelse, rettsavgjørelser og internasjonale avtaler som de er part i og som kan få betydning for avtalen. Partene forplikter seg også til omgående å besvare spørsmål og ved forespørsel utlevere informasjon vedrørende forannevnte. Partene er ikke forpliktet til å utlevere fortrolig informasjon.

4.3 **Kapittel II Handel med varer**

4.3.1 *Artikkel 7 om vareomfang*

Artikkel 7 angir hvilke produkter som dekkes av bestemmelsene om handel med varer. Avtalens bestemmelser skal gjelde handel med varer under kapittel 25–97 i det harmoniserte systemet for beskrivelse og koding av varer (HS), med unntak av noen få produkter opplistet i vedlegg I, bearbejdede landbruksvarer, herunder de ordninger som gjelder bearbejdede landbruksvarer i henhold til avtalens vedlegg II, samt fisk og andre marine produkter som forutsatt i avtalens vedlegg III. Artikkelen nr. 2 fastslår at de bilaterale landbruksavtalene mellom hver enkelt EFTA-stat og Bosnia-Hercegovina er en del av avtalegrunnlaget som etablerer et frihandelsområde mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina.

4.3.2 *Artikkel 8 om opprinnelsesregler og administrativt samarbeid*

Artikkel 8 fastslår at partenes forpliktelser når det gjelder opprinnelsesregler reguleres i protokollen om opprinnelsesregler. Fra ikrafttreddelsen av Konvensjon om felles preferanseopprinnelsesregler for Europa og statene ved Middelhavet for partene (Regional Convention on Pan-Euro-Mediterranean Preferential Rules of Origin) vil protokollen om opprinnelsesregler ikke lenger være gyldig, og partenes rettigheter og forpliktelser når det gjelder opprinnelsesregler og administrativt samarbeid skal reguleres av konvensjonen. Hvis en part trekker seg fra konvensjonen, skal partene øyeblikkelig åpne forhandlinger om nye opprinnelsesregler som skal gjelde for denne avtalen. Inntil slike regler trer i kraft skal opprinnelsesreglene i konvensjonen anvendes med de nødvendige tilpasninger, og kun åpne for kumulasjon mellom partene.

4.3.3 *Artikkel 9 om toll*

Artikkel 9 omhandler eliminering av toll og andre avgifter med tilsvarende virkning på import og eksport. Når avtalen trer i kraft skal partene eliminere all toll for opprinnelsesvarer som er omfattet av artikkel 7, med unntak for enkelte produkter som vil være gjenstand for tollnedtrapping i henhold til vedlegg IV. Videre skal ingen av partene kunne innføre ny toll overfor hverandre.

4.3.4 *Artikkel 10 om basistollsatsen*

Artikkel 10 stadfester at det er de anvendte MFN-satsene per 1. januar 2011 og Bosnia-Hercegovinas anvendte tolltariff for 2011 som skal være tollsatsene som danner utgangspunkt for tollnedtrapping for henholdsvis EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina. Artikkelen sier også at dersom en av partene reduserer sine anvendte tollsats etter at avtalen har trådt i kraft, så skal denne reduserte tollsatsen være den tollsatsen som danner utgangspunkt for tollnedtrappingen.

4.3.5 *Artikkel 11 om kvantitative restriksjoner*

Artikkel 11 fastslår at artikkel XI i GATT 1994 om kvantitative restriksjoner innlemmes i og gjøres til del av avtalen.

4.3.6 *Artikkel 12 om intern skattlegging og regulering*

Artikkel 12 pålegger partene ved intern beskatning å følge bestemmelsene i artikkel III i GATT 1994.

4.3.7 *Artikkel 13 om veterinære og plantesanitære tiltak*

Artikkel 13 bekrefter at partenes rettigheter og plikter når det gjelder veterinære og plantesanitære tiltak skal reguleres av WTO-avtalen om veterinære og plantesanitære tiltak (SPS-avtalen). Partene skal utveksle informasjon om kontaktpunkter for saker om veterinære og plantesanitære tiltak for å legge til rette for konsultasjoner og informasjonsutveksling.

4.3.8 *Artikkel 14 om tekniske forskrifter*

Artikkel 14 bekrefter at partenes rettigheter og plikter når det gjelder tekniske reguleringer skal reguleres av WTO-avtalen om tekniske handelshindringer (TBT-avtalen). Avtalepartene skal

styrke sitt samarbeid på området for å legge til rette for adgang til partenes respektive markeder.

4.3.9 *Artikkel 15 om handelsfasilitering*

Artikkel 15 fastslår at handelsfasilitering reguleres av avtalens vedlegg V. Partene forplikter seg til å forenkle prosedyrene for handel med varer og relaterte tjenester og fremme samarbeid mellom partene med sikte på å fremme deres deltakelse i utviklingen og gjennomføringen av internasjonale konvensjoner og anbefalinger som gjelder handelsfasilitering. Videre er partene enige om å samarbeide om handelsfasilitering innenfor rammen av Den blandede komité.

4.3.10 *Artikkel 16 om underkomité for opprinnelsesregler, tollprosedyrer og handelsfasilitering*

Artikkel 16 etablerer en underkomité for opprinnelsesregler, tollprosedyrer og handelsfasilitering. Mandatet til underkomiteen er fastsatt i avtalens vedlegg VI.

4.3.11 *Artikkel 17 om statshandelsforetak*

Artikkel 17 stadfester at partenes rettigheter og forpliktelser vedrørende statshandelsforetak skal reguleres av artikkel XVII i GATT 1994 og av avtalen om fortolkning av artikkel XVII i GATT 1994, og innlemmer i og gjør disse til del av avtalen.

4.3.12 *Artikkel 18 om konkurranseregler vedrørende foretak*

Artikkel 18 gir en oversikt over hvilke typer adferd som anses som uforenelig med avtalen, dersom de kan påvirke handelen mellom partene. Dette gjelder alle avtaler mellom foretak, alle beslutninger truffet av sammenslutninger av foretak og alle former for samordnet praksis mellom foretak som har som formål eller virkning å hindre, innskrenke eller vri konkurransen. Videre omfattes ett eller flere foretaks utilbørlige utnyttelse av sin dominerende stilling. Det presiseres at disse bestemmelsene også gjelder virksomheten til offentlige foretak og foretak som er gitt særlige eller eksklusive rettigheter, i den utstrekning anvendelsen av reglene ikke hindrer dem i å utføre de særlige oppgaver de er tillagt. Dersom reglene ikke overholdes, skal Den blandede komité undersøke tilfellet. Dersom Den blandede komité ikke finner noen løsning, kan den berørte part treffe passende tiltak.

4.3.13 *Artikkel 19 om subsidier og utjevningsavgifter*

Artikkel 19 fastslår at partenes rettigheter og forpliktelser relatert til subsidier og utjevningstiltak skal reguleres av artikkel VI og XVI i GATT 1994 og av WTO-avtalen om subsidier og utjevningstiltak, med det tillegg som er beskrevet i nr. 2 i artikkel 19. Før en part iverksetter undersøkelser for å fastslå eksistensen, graden og effekten av påståtte subsidier i Bosnia-Hercegovina eller i en EFTA-stat, skal den parten som vurderer iverksettelse av en undersøkelse, skriftlig underrette den parten som kan bli gjenstand for undersøkelse, samt sette av 45 dager for å kunne avholde konsultasjoner med sikte på å finne en omforent løsning. Om en part ber om det skal konsultasjoner finne sted i Den blandede komité innen 20 dager etter mottakelsen av underrettelsen. Dersom konsultasjonene ikke fører frem, kan parten som vurderer å iverksette en undersøkelse gjøre dette i overensstemmelse med bestemmelsene i nr. 1 i artikkel 19.

4.3.14 *Artikkel 20 om antidumping*

Artikkel 20 fastslår at partene skal avstå fra å benytte antidumpingtiltak seg imellom. Fire år etter ikrafttredelsen av avtalen kan partene gjennomgå virkemåten av bestemmelsen i Den blandede komité, og deretter ha gjennomganger annethvert år.

4.3.15 *Artikkel 21 om globale beskyttelsestiltak*

Artikkel 21 stadfester at globale beskyttelsestiltak mellom partene skal reguleres av artikkel XIX i GATT 1994 og WTO-avtalen om beskyttelsestiltak. Tiltak skal ikke omfatte import av opprinnelsesprodukter fra en EFTA-stat eller Bosnia-Hercegovina dersom slik import ikke forårsaker alvorlig skade eller trussel om dette.

4.3.16 *Artikkel 22 om bilaterale beskyttelsestiltak*

Artikkel 22 fastslår at en part kan iverksette bilaterale beskyttelsestiltak hvis partens industri blir eller kan bli sterkt skadelidende som et resultat av reduserte eller eliminerte tollsatser som følge av denne avtale. En part som ønsker å iverksette bilaterale beskyttelsestiltak under denne artikkelen må øyeblikkelig underrette de andre partene. I utgangspunktet kan ikke bilaterale beskyttelsestiltak opprettholdes lenger enn to år. I unntakstilfeller kan tiltaket vare opptil tre år. Etter at tiltaket er avsluttet skal tollsatsen være på det nivået den

ville ha vært uten tiltaket. Det er ikke anledning til å anvende tiltak mot et produkt som tidligere har vært gjenstand for tiltak i løpet av en periode på minst fire år siden tiltaket ble avsluttet. Midlertidige beskyttelsestiltak kan iverksettes i kritiske situasjoner og må være avsluttet innen 200 dager. Fem år etter avtalens ikrafttredelse skal partene i Den blandede komité vurdere om det er behov for å beholde muligheten til å iverksette bilaterale beskyttelsestiltak.

4.3.17 *Artikkel 23 om knapphetsklausul*

Artikkel 23 åpner for at en part kan treffe tiltak dersom bestemmelsene i kapitlet fører til en alvorlig mangel, eller fare om dette, på mat eller andre essensielle produkter. Videre åpner artikkelen for at en part kan treffe tiltak dersom bestemmelsene i kapitlet fører til gjenutførsel til en tredjepart som den eksporterende parten opprettholder kvantitative eksportrestriksjoner eller eksportavgifter mot, og denne gjenutførselen sannsynligvis kan skape betydelige vanskeligheter for den eksporterende parten. Før tiltak treffes skal Den blandede komité underrettes og problemene søkes løst.

4.3.18 *Artikkel 24 om unntak*

Artikkel 24 stadfester at partenes rettigheter og forpliktelser som gjelder generelle unntak og sikkerhetsunntak i kapitlet om handel med varer skal reguleres av artikkel XX i GATT 1994 og artikkel XXI i GATT 1994, og innlemmer i og gjør disse til del av avtalen.

4.4 **Kapittel III Immaterielle rettigheter**

4.4.1 *Artikkel 25 om vern av immaterielle rettigheter*

Artikkel 25 fastslår at beskyttelse og håndheving av immaterielle rettigheter reguleres i avtalens vedlegg VII. Partene forplikter seg til å gi hverandres borgere minst like god behandling som sine egne borgere og borgere fra en hvilken som helst annen stat. Unntak fra denne plikten må være i samsvar med relevante artikler i TRIPS-avtalen, som er den delen av WTO-avtalen som omhandler handelsrelaterte sider ved immaterielle rettigheter.

4.5 **Kapittel IV Investeringer, tjenester og offentlige anskaffelser**

4.5.1 *Artikkel 26 om investeringer*

Artikkel 26 slår fast at partene skal legge til rette for å skape stabile, rettferdige og transparente betingelser for investorer fra den andre parten i sine territorier. Partene er enige om ikke å oppmuntre til økte investeringer ved å lempe på standardene for helse, sikkerhet og miljø. Partene er enige om å gjennomgå spørsmål relatert til investeringer, herunder adgang til etableringer, i Den blandede komité ikke senere enn fem år etter avtalens ikrafttredelse. Nr. 5 i artikkelen om investeringsbeskyttelse omfatter ikke Norge, da Norge på forhandlingstidspunktet ikke hadde mandat til å forhandle bestemmelser om investeringsbeskyttelse med Bosnia-Hercegovina.

4.5.2 *Artikkel 27 om handel med tjenester*

Artikkel 27 slår fast at partene skal ta sikte på videre liberalisering og økt gjensidig åpning av markedet for handel med tjenester i overensstemmelse med GATS. Dersom en part til denne avtalen innrømmer en tredjepart bedre betingelser for markedsadgang enn det partene til denne avtalen får, skal denne parten gis mulighet til å konsultere om tilsvarende behandling. Partene skal, i Den blandede komité, gjennomgå utviklingen i handelen med tjenester for å videreutvikle relasjonene på dette området, i overensstemmelse med artikkel V i GATS.

4.5.3 *Artikkel 28 om offentlige anskaffelser*

Artikkel 28 viser at partene anser det som et vesentlig mål å utvide sin gjensidige forståelse av deres lover og reguleringer for offentlige anskaffelser med sikte på å gjennomgå en effektiv liberalisering av sine respektive markeder for offentlige anskaffelser på grunnlag av likebehandling og gjensidighet. Partene fastslår at de blant annet skal offentliggjøre relevante lover, forskrifter, administrative vedtak og internasjonale avtaler som kan få betydning for avtalen. Partene forplikter seg også til å besvare spørsmål fra de øvrige avtalepartene vedrørende forannevnte. Dersom en part til denne avtalen innrømmer en tredjepart bedre betingelser for adgangen til markedet for offentlige anskaffelser enn det partene til denne avtalen får, skal denne parten gis mulighet til å forhandle om tilsvarende behandling.

4.6 Kapittel V Betalinger og overføringer

4.6.1 *Artikkel 29 om betalinger for løpende transaksjoner*

Artikkel 29 skal sikre at partene tillater betalinger for transaksjoner på driftsbalansen å skje med en fritt konvertibel valuta.

4.6.2 *Artikkel 30 om kapitalbevegelser*

Artikkel 30 slår fast at kapital brukt til investeringer i bedrifter ikke skal underlegges valutarestriksjoner. Partene skal holde konsultasjoner med sikte på å lette kapitalbevegelser mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina.

4.6.3 *Artikkel 31 om vanskeligheter med betalingsbalansen*

Artikkel 31 fastslår at dersom en part har alvorlige vanskeligheter med betalingsbalansen, eller det er umiddelbar fare for at slike vanskeligheter kan oppstå, tillates det at parten under noen forutsetninger og i tråd med vilkårene i GATT 1994, GATS og avtalen for Det internasjonale pengefondet, om nødvendig innfører restriksjoner på transaksjoner på driftsbalansen og kapitalbevegelse. Slike tiltak skal anvendes på en midlertidig, rettferdig og ikke-diskriminerende måte. Den parten det gjelder skal umiddelbart informere de andre partene om tiltakene og så snart som mulig lage en tidsoversikt for når disse vil bli fjernet.

4.6.4 *Artikkel 32 om unntak*

Artikkel 32 gjør artikkel 24 gjeldende for dette kapitlet og innlemmer punkt (a) til (c) i artikkel XIV og nr. 1 i artikkel XIV *bis* i GATS i avtalen og gjør disse gjeldende for partenes rettigheter og forpliktelser i dette kapitlet når det gjelder generelle unntak og sikkerhetsunntak.

4.7 Kapittel VI Handel og bærekraftig utvikling

4.7.1 *Artikkel 33 om kontekst og formål*

Artikkel 33 stadfester kapitlets kontekst og formål. Artikkelen viser til sentrale erklæringer på miljø- og arbeidstakerrettighetsområdet med generelle prinsipper, og bekrefter sammenhengen mellom økonomisk utvikling, sosial utvikling og miljøvern. Videre forplikter artikkelen partene til å fremme bilateral og internasjonal handel på en måte som bidrar til bærekraftig utvikling.

4.7.2 *Artikkel 34 om omfang*

Artikkel 34 fastslår at kapitlet gjelder for tiltak avtalepartene opprettholder eller innfører som berører handels- og investeringsaspekter av arbeidstakerrettighets- og miljøspørsmål.

4.7.3 *Artikkel 35 om rett til regulering*

Artikkel 35 viser til partenes rett til å fastsette sitt eget nivå for beskyttelse av miljøet og arbeidstakere i tråd med egen lovgivning, og binder partene til å søke å sikre at deres lovgivning, politikk og praksis bidrar til og oppmuntrer til et høyt beskyttelsesnivå i overensstemmelse med standarder, prinsipper og avtaler referert til i artikkel 37 og 38 og til å arbeide for å forbedre beskyttelsesnivået ytterligere.

4.7.4 *Artikkel 36 om håndheving av miljø- og arbeidstakerlovgivning*

Artikkel 36 forplikter partene til å håndheve sin miljø- og arbeidstakerlovgivning og til ikke å redusere nivået på sin miljø- og arbeidstakerbeskyttelse ene og alene for å oppmuntre til handel eller investeringer fra en annen part eller for å oppnå konkurransefortrinn. Videre forplikter partene seg til å unnlate å anvende, eller gi unntak fra, relevant lovgivning for å oppnå samme effekt.

4.7.5 *Artikkel 37 om internasjonale arbeidsstandarder og -avtaler*

Artikkel 37 viser til partenes forpliktelser som følger av deres ILO-medlemskap, herunder organiseringsfrihet, avskaffing av tvangsarbeid, eliminering av barnarbeid, eliminering av diskriminering i sysselsetting og yrke, samt forpliktelsen til å implementere ratifiserte ILO-konvensjoner. Videre bekrefter partene sine forpliktelser gitt i ministererklæringer under FNs økonomiske og sosiale rådsmøte om full sysselsetting og anstendig arbeidsliv i 2006. Disse omfatter blant annet forpliktelsen om å fremme utviklingen i internasjonal handel på en måte som bidrar til full og produktiv sysselsetting og anstendig arbeidsliv for alle. Artikkelen fastslår også at brudd på arbeidstakerrettigheter ikke skal fremprovoseres eller brukes for å oppnå et komparativt fortrinn. Arbeidstakerrettigheter skal ikke brukes som et proteksjonistisk handelsverktøy.

Samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina og en avtale om handel med landbruksvarer mellom Norge og Bosnia-Hercegovina, begge av 24. juni 2013

4.7.6 *Artikkel 38 om multilaterale miljøavtaler og prinsipper*

Artikkel 38 stadfester at partene bekrefter sin forpliktelse til effektivt å implementere og etterleve multilaterale miljøavtaler og konvensjoner som de er part i, samt sin etterlevelse av miljøprinsippene som er reflektert i erklæringene det er vist til i artikkel 33.

4.7.7 *Artikkel 39 om fremme av bærekraftig handel og investeringer*

Artikkel 39 fastslår at partene vil etterstrebe å legge til rette for investeringer og fremme handel med varer og tjenester som er gunstige for miljøet og som bidrar til bærekraftig utvikling. Artikkelen sier videre at partene vil legge til rette for samarbeid mellom bedrifter når det gjelder denne type varer og tjenester.

4.7.8 *Artikkel 40 om samarbeid i internasjonale fora*

Artikkel 40 fastslår at partene skal etterstrebe å styrke samarbeid innen handels- og investeringsrelaterte arbeidstakerrettighets- og miljøspørsmål i relevante internasjonale fora.

4.7.9 *Artikkel 41 om gjennomføring og konsultasjoner*

Artikkel 41 fastslår at partene skal opprette kontaktpunkter og at partene gjennom disse kontaktpunktene kan be om konsultasjoner i Den blandede komité om spørsmål knyttet til dette kapitlet. Artikkelen fastslår videre at kapitlet om tvisteløsning ikke gjøres gjeldende for dette kapitlet.

4.7.10 *Artikkel 42 om gjennomgang*

Artikkel 42 er en utviklingsklausul som fastslår at ved forespørsel fra en av partene skal partene i Den blandede komité gjennomgå fremdrift i oppnåelsen av målsettingene i kapitlet og i lys av relevant internasjonal utvikling vurdere områder hvor ytterligere tiltak kan fremme disse målene.

4.8 **Kapittel VII Institusjonelle bestemmelser**

4.8.1 *Artikkel 43 om Den blandede komité*

Artikkel 43 etablerer Den blandede komité, bestående av representanter fra partene. Den blandede

komité har til oppgave å administrere og overvåke gjennomføringen av avtalen. Beslutninger og anbefalinger avgis ved enstemmighet. Komiteen fastsetter sine egne prosedyreregler og kan beslutte å opprette de underkomiteer og arbeidsgrupper den anser som nødvendige for å bistå med å gjennomføre de pålagte oppgaver. Komiteen skal normalt møtes hvert annet år, men kan møtes ekstraordinært dersom en part ber om det. Komiteen kan beslutte å endre vedleggene og protokollen til avtalen, samt fastsette endringens ikrafttredelsesdato med mindre en av partene tar forbehold om oppfyllelse av konstitusjonelle krav.

4.9 **Kapittel VII Tvisteløsning**

4.9.1 *Artikkel 44 om konsultasjoner*

Artikkel 44 forplikter partene til gjennom samarbeid og konsultasjoner å gjøre sitt ytterste for å komme fram til en gjensidig tilfredsstillende løsning på uenigheter om fortolkningen, gjennomføringen eller anvendelsen av avtalen. En part kan be om konsultasjoner om foreslåtte eller iverksatte tiltak eller andre forhold som anses å påvirke avtalens virkemåte. Konsultasjonsanmodningen skal være skriftlig. Konsultasjonene skal finne sted i Den blandede komité dersom en av partene ber om det, innen 20 dager etter at konsultasjonsanmodningen er mottatt. Dersom den part som har mottatt konsultasjonsanmodningen ikke besvarer denne innen 10 dager eller dersom konsultasjoner ikke er innledet innen 20 dager etter at konsultasjonsanmodningen er mottatt, kan den klagende part be om at det etableres et voldgiftspanel.

4.9.2 *Artikkel 45 om voldgift*

Artikkel 45 hjemler opprettelsen av et voldgiftspanel dersom tvisten ikke er løst innen 60 dager etter at konsultasjonsanmodningen er mottatt. Den klagende part kan da, ved skriftlig underretning, henvise tvisten til et voldgiftspanel. Dersom flere parter ber om at det opprettes et voldgiftspanel i forbindelse med samme sak, skal det om mulig etableres ett enkelt voldgiftspanel. Tredjeparter gis rett til å inngi skriftlige og muntlige innlegg til voldgiftspanelet, motta skriftlige innlegg fra partene og delta på høringer. Det fastslås videre at voldgiftspanelet skal bestå av tre medlemmer som skal utpekes i henhold til Den faste voldgiftsdomstols fakultative regler for voldgiftstviser mellom to stater. Voldgiftspanelet skal granske tvistes spørsmålet i lys av avtalens bestemmel-

ser, tolket i tråd med folkerettens tolkingsregler. Voldgiftspanelet avgjør om avgjørelse er endelig og bindende for partene i tvisten. Voldgiftspanelet skal treffe sin avgjørelse innen 180 dager etter at formannen for voldgiftspanelet ble utpekt, med mindre partene blir enige om å forlenge fristen med inntil 90 dager. Utgiftene til voldgiftspanelet skal deles likt mellom tvistepartene. Med mindre annet er spesifisert i avtalen eller avtalt mellom tvistepartene skal Den faste voldgiftsdomstols fakultative regler for voldgiftstvister mellom to stater anvendes. Dersom det oppstår tvister vedrørende samme sak under denne avtalen og under WTO-avtalen, kan den klagede part velge hvor saken skal løses. Valg av et forum utelukker det andre.

4.9.3 *Artikkel 46 om fullbyrding av avgjørelsen*

Artikkel 46 fastslår at den innklagede part er forpliktet til umiddelbart å etterkomme panelets avgjørelse. Dersom det er upraktisk å etterkomme avgjørelsen umiddelbart, skal tvistepartene søke å komme til enighet om en rimelig tidsfrist for å gjøre dette. Dersom tvistepartene ikke blir enige om en rimelig tidsfrist innen 30 dager etter at avgjørelsen foreligger, kan begge tvistepartene innen 10 dager fra utløpet av denne perioden be om at voldgiftspanelet fastsetter lengden på tidsfristen. Tiltak som innføres for å gjennomføre voldgiftspanelet avgjørelse skal skriftlig underrettes den annen part. Dersom en tvistepart ikke etterkommer avgjørelsen innen den fastsatte tidsfristen og tvistepartene ikke har blitt enige om kompensasjon, kan den annen part iverksette mottiltak. Det må gis 30 dagers varsel før mottiltak iverksettes, og mottiltak kan kun opprettholdes inntil voldgiftspanelet avgjør om avgjørelse er behørig etterkommet eller tvisten har funnet en annen løsning. Mottiltakene skal ikke være mer restriktive enn tiltaket som voldgiftspanelet har funnet å bryte med avtalen. Enhver tvist som gjelder gjennomføring av voldgiftspanelet avgjørelse eller notifisering av mottiltak skal, etter anmodning fra en av tvistepartene, avgjøres av det opprinnelige voldgiftspanelet før mottiltak kan iverksettes. Voldgiftspanelet kan videre avgjøre hvorvidt gjennomføringstiltak innført etter iverksettelsen av mottiltak er i tråd med voldgiftspanelet avgjørelse og hvorvidt mottiltakene skal modifiseres eller avsluttes. Voldgiftspanelet avgjør om avgjørelse skal normalt foreligge 45 dager etter mottak av anmodningen.

4.10 **Kapittel VIII Avsluttende bestemmelse**

4.10.1 *Artikkel 47 om oppfyllelse av forpliktelser*

Artikkel 47 fastslår at partene skal treffe ethvert generelt eller særlig tiltak som er nødvendig for å oppfylle forpliktelsene etter avtalen.

4.10.2 *Artikkel 48 om vedlegg og protokoller*

Artikkel 48 fastslår at vedleggene og protokollen til avtalen, inkludert deres tillegg, skal være en integrert del av avtalen.

4.10.3 *Artikkel 49 om utviklingsklausul*

Artikkel 49 slår fast at partene, i lys av utviklingen i andre internasjonale økonomiske forbindelser, herunder utviklingen i WTO, skal undersøke muligheten for at samarbeidet utvikles innenfor eksisterende områder, og utvides til å gjelde områder som ikke er dekket av avtalen. Den blandede komité skal jevnlig vurdere denne muligheten og komme med anbefalinger til partene, særlig med tanke på å igangsette forhandlinger.

4.10.4 *Artikkel 50 om endringer*

Artikkel 50 fastslår at partene kan bli enige om endringer i avtalen. Med mindre partene bestemmer noe annet, skal endringene tre i kraft første dag i den tredje måneden etter at siste ratifikasjons-, godtakelses- eller godkjennelsesinstrument er deponert.

4.10.5 *Artikkel 51 om tiltredelse*

Artikkel 51 åpner for at enhver stat som blir medlem av EFTA kan tiltre frihandelsavtalen på vilkår besluttet av avtalepartene og forutsatt at Den blandede komité godtar statens tiltredelse.

4.10.6 *Artikkel 52 om oppsigelse og opphør*

Artikkel 52 gir partene adgang til å si opp avtalen med seks måneders varsel. Dersom Bosnia-Hercegovina sier opp avtalen skal avtalen opphøre å eksistere når oppsigelsen gjøres gjeldende. Avtalen skal opphøre for en EFTA-stat som trer ut av EFTA.

4.10.7 *Artikkel 53 om ikrafttredelse*

Artikkel 53 fastslår at avtalen skal ratifiseres, godtas eller godkjennes i overensstemmelse med partenes respektive konstitusjonelle krav. Avtalen

trer i kraft mellom to parter som har deponert sine ratifikasjons-, godtakelses- eller godkjenning sinstrumenter hos depositar, forutsatt at Bosnia-Hercegovina er en av partene, den første dagen i den tredje måned etter at det siste ratifikasjons-, godtakelses- eller godkjenning sinstrument er deponert. For en EFTA-stat som deponerer sitt ratifikasjonsinstrument etter avtalens ikrafttredelse, skal avtalen tre i kraft på den første dag i den tredje måneden etter at instrumentet er deponert hos depositar. Det gis adgang til midlertidig anvendelse av avtalen.

4.10.8 Artikkel 54 om depositar

Artikkel 54 fastslår at Norge skal være depositar for avtalen.

4.10.9 Vedleggene til avtalen

Avtalen inneholder åtte vedlegg og en protokoll som er en integrert del av frihandelsavtalen.

Vedlegg I lister de produktene fra HS-kapitlene 25 – 97 som regnes som ubearbeidede landbruksvarer og er unntatt fra det generelle tollfrikaget i artikkel 7. Produktene omfattes av de bilaterale landbruksavtalene.

Vedlegg II lister partenes forpliktelser når det gjelder handel med bearbeidede landbruksvarer.

Vedlegg III lister partenes forpliktelser når det gjelder handel med fisk og andre marine produkter.

Vedlegg IV lister Bosnia-Hercegovinas forpliktelser når det gjelder tollnedtrapping av industrivarer.

Vedlegg V omhandler partenes forpliktelser når det gjelder handelsfasilitering.

Vedlegg VI omhandler mandatet for underkomiteen for opprinnelsesregler, tollprosedyrer og handelsfasilitering.

Vedlegg VII inneholder bestemmelser om immaterielle rettigheter.

Vedlegg VIII omhandler overgangsordninger som skal gjelde til Bosnia-Hercegovina blir medlem av WTO.

Protokollen omhandler opprinnelsesregler.

5 Den bilaterale landbruksavtalen

WTOs regelverk legger til grunn at man i en frihandelsavtale skal eliminere toll og andre handelsrestriksjoner for den vesentlige del av sam-

handelen. Det er derfor også fremforhandlet individuelle bilaterale avtaler om handel med ubearbeidede landbruksvarer mellom den enkelte EFTA-stat og Bosnia-Hercegovina.

I de bilaterale forhandlingene om ubearbeidede landbruksvarer har det vært en forutsetning at hver avtalepart skal kunne gjennomføre sin egen nasjonale landbrukspolitikk. Avtalen mellom Norge og Bosnia-Hercegovina inneholder en liste over tollkonsesjoner fra henholdsvis Norge og Bosnia-Hercegovina. Det er ikke gitt vesentlige tollreduksjoner for noen sensitive norske jordbruksprodukter. Det er gitt tollkonsesjoner for blomster, tomater, agurker, grønnsaker, frukt, bær, vegetabiliske oljer og drikkevarer. Norge har fått reduserte tollsatser inn til Bosnia-Hercegovina for sauekjøtt, spiselige biprodukter, planter, soyaolje, vann, akevitt og mat for kjæledyr.

Landbruksavtalen medfører at Norge og Bosnia-Hercegovina skal gi hverandre tollkonsesjoner på landbruksvarer (opprinnelsesprodukter fra avtalepartene) som spesifisert i avtalens vedlegg. Dersom en av partene ønsker det, skal partene konsultere om videre liberalisering av handelen med landbruksvarer. I landbruksavtalens artikler 3 og 7 vises det til enkelte artikler i frihandelsavtalen mellom EFTA og Bosnia-Hercegovina som skal gjelde, med de nødvendige tilpasninger, for landbruksavtalen. Partene forplikter seg blant annet til å løse eventuelle tvister og uenigheter i Den blandede komité.

Den bilaterale landbruksavtalen er ellers tilknyttet bestemmelsene i WTO-avtalen om landbruk. Den bilaterale landbruksavtalen trer i kraft samtidig som frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina trer i kraft mellom Norge og Bosnia-Hercegovina, og skal gjelde så lenge frihandelsavtalen er i kraft mellom Norge og Bosnia-Hercegovina.

6 Gjennomføring i norsk rett

I Prop. 1 LS (2013–2014) Skatter og avgifter 2014 gis Finansdepartementet fullmakt til å iverksette de tollmessige sider ved frihandelsavtalen og landbruksavtalen med Bosnia-Hercegovina for budsjettperioden 2014. Avtalene vil bli gjennomført ved endring av tolltariffen. De nødvendige endringer vil også bli gjennomført i Finansdepartementets forskrift av 13. desember 2004 nr. 1702 om preferensielle opprinnelsesregler.

7 Økonomiske og administrative konsekvenser

Det ventes at det årlige provenytapet som følge av tollkonesjonene i frihandelsavtalen er marginalt. Frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina og den bilaterale avtalen om handel med landbruksvarer mellom Norge og Bosnia-Hercegovina vil heller ikke medføre andre budsjettmessige konsekvenser av betydning.

Ut over vanlig arbeid i forbindelse med toll- og opprinnelsesrelaterte oppgaver og forberedelser til og gjennomføring av møter i Den blandede komité og i underkomiteer, og da særlig Underkomiteen for opprinnelsesregler, tollprosedyrer og handelsfasilitering, vil ikke avtalen og landbruksavtalen ha administrative konsekvenser.

Avtalene vil legge til rette for økt handel mellom Norge og Bosnia-Hercegovina, og dette kan gi samfunnsøkonomiske gevinster for begge land. Gevinstene vil imidlertid ventelig være små, siden handelen må antas å ha lite volum.

8 Konklusjon og tilrådning

Frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina og avtalen om handel med landbruksvarer mellom Norge og Bosnia-Hercegovina vil bidra til økt handel og verdiskaping.

Frihandelsavtalen og avtalen om handel med landbruksvarer er forelagt samtlige departementer som alle anbefaler at ratifikasjon finner sted.

Nærings- og fiskeridepartementet tilrår at frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina og avtalen om handel med landbruksvarer mellom Norge og Bosnia-Hercegovina ratifiseres. Utenriksdepartementet slutter seg til dette.

Utenriksdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina og en avtale om handel med landbruksvarer mellom Norge og Bosnia-Hercegovina, begge av 24. juni 2013.

Vi **HARALD**, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak om samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina og en avtale om handel med landbruksvarer mellom Norge og Bosnia-Hercegovina, begge av 24. juni 2013 i samsvar med et vedlagt forslag.

Samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina og en avtale om handel med landbruksvarer mellom Norge og Bosnia-Hercegovina, begge av 24. juni 2013

Forslag

til vedtak om samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina og en avtale om handel med landbruksvarer mellom Norge og Bosnia-Hercegovina, begge av 24. juni 2013

I

Stortinget samtykker i ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina og en avtale om handel med landbruksvarer mellom Norge og Bosnia-Hercegovina, begge av 24. juni 2013.

Vedlegg 1**Free Trade Agreement
between the EFTA States
and Bosnia and
Herzegovina****Frihandelsavtale mellom
EFTA-statene og Bosnia-
Hercegovina***Preamble*

Iceland, the Principality of Liechtenstein, the Kingdom of Norway, and the Swiss Confederation (hereinafter referred to as “the EFTA States”), on the one part,

and Bosnia and Herzegovina, on the other, hereinafter individually referred to as a “Party” or collectively as the “Parties”:

RECOGNISING the common wish to strengthen the links between the EFTA States on the one part and Bosnia and Herzegovina on the other by establishing close and lasting relations;

RECALLING their intention to participate actively in the process of Euro-Mediterranean economic integration and expressing their preparedness to cooperate in seeking ways and means to strengthen this process;

REAFFIRMING their commitment to democracy, the rule of law, human rights and fundamental freedoms in accordance with their obligations under international law, including as set out in the United Nations Charter and the Universal Declaration of Human Rights;

DESIRING to create favourable conditions for the development and diversification of trade between them and for the promotion of commercial and economic cooperation in areas of common interest on the basis of equality, mutual benefit, non-discrimination and international law;

DETERMINED to promote and further strengthen the multilateral trading system, building on their respective rights and obligations under the Marrakesh Agreement establishing the World Trade Organisation (hereinafter referred to as the “WTO Agreement”) and the other agreements negotiated thereunder, thereby contributing to the harmonious development and expansion of world trade;

Fortale

Island, Fyrstedømmet Liechtenstein, Kongeriket Norge og Det sveitsiske edsforbund (heretter kalt «EFTA-statene») på den ene siden

og Bosnia-Hercegovina på den andre siden, hver for seg heretter kalt «part» eller samlet kalt «partene»,

SOM ERKJENNER at det er et felles ønske å styrke båndene mellom EFTA-statene på den ene siden og Bosnia-Hercegovina på den andre siden ved å etablere nære og varige forbindelser,

SOM MINNER OM at de har til hensikt å delta aktivt i den økonomiske integrasjonsprosessen for Europa og statene ved Middelhavet, og som sier seg rede til å samarbeide om å finne muligheter og midler til å styrke denne prosessen,

SOM PÅ NYTT BEKREFTER sin oppslutning om demokratiet, rettsstaten, menneskerettighetene og de grunnleggende friheter i samsvar med sine forpliktelser etter folkeretten, slik de er nedfelt blant annet i De forente nasjoners pakt og Verdenserklæringen om menneskerettighetene,

SOM ØNSKER å skape gunstige vilkår for å utvikle og diversifisere handelen seg imellom og for å fremme handelsmessig og økonomisk samarbeid på områder av felles interesse på grunnlag av likhet, gjensidig nytte, likebehandling og folkerett,

SOM ER FAST BESTEMT PÅ å fremme og ytterligere styrke det multilaterale handelssystemet ved å bygge på sine respektive rettigheter og forpliktelser etter Marrakesh-avtalen om opprettelse av Verdens handelsorganisasjon (heretter kalt «WTO-avtalen») og de øvrige avtalene som er forhandlet fram innenfor rammen av den, og derved medvirke til en harmonisk utvikling og utvidelse av verdenshandelen,

Samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina og en avtale om handel med landbruksvarer mellom Norge og Bosnia-Hercegovina, begge av 24. juni 2013

REAFFIRMING their commitment to pursue the objective of sustainable development and recognising the importance of coherence and mutual supportiveness of trade, environment and labour policies in this respect;

RECALLING their rights and obligations under multilateral environmental agreements to which they are party, and the respect for the fundamental principles and rights at work, including the principles set out in the relevant International Labour Organisation (hereinafter referred to as the "ILO") Conventions to which they are a party;

AIMING to create new employment opportunities and to improve living standards, along with high levels of protection of health and safety and of the environment;

DETERMINED to implement this Agreement in line with the objective to preserve and protect the environment through sound environmental management and to promote an optimal use of the world's resources in accordance with the objective of sustainable development;

AFFIRMING their commitment to prevent and combat corruption in international trade and investment, and to promote the principles of transparency and good public governance;

ACKNOWLEDGING the importance of good corporate governance and corporate social responsibility for sustainable development, and affirming their aim to encourage enterprises to observe internationally recognised guidelines and principles in this respect, such as the OECD Guidelines for Multinational Enterprises, the OECD Principles of Corporate Governance and the UN Global Compact;

DECLARING their readiness to examine the possibility of developing and deepening their economic relations in order to extend them to fields not covered by this Agreement;

CONVINCED that this Agreement will enhance the competitiveness of their firms in global markets and create conditions encouraging economic, trade and investment relations between them;

HAVE DECIDED, in pursuit of the above, to conclude the following Agreement (referred to as "this Agreement"):

SOM PÅ NYTT BEKREFTER at de forplikter seg til å søke å nå målet om en bærekraftig utvikling, og som i den forbindelse er oppmerksom på betydningen av at handels-, miljø- og arbeidslivspolitikker er samstemt og gjensidig støttende,

SOM MINNER OM sine rettigheter og forpliktelser i henhold til multilaterale miljøavtaler de er part i, og om respekt for grunnleggende prinsipper og rettigheter på arbeidsplassen, herunder prinsippene fastsatt i de relevante konvensjoner fra Den internasjonale arbeidsorganisasjon (heretter kalt «ILO») som de er part i,

SOM HAR SOM MÅL å skape nye arbeidsplasser og å heve levestandarden, parallelt med et godt vern av helse, miljø og sikkerhet,

SOM ER FAST BESTEMT PÅ å gjennomføre denne avtale i tråd med målsettingen om å bevare og verne om miljøet gjennom god miljøstyring og å fremme en best mulig utnyttelse av verdens ressurser i samsvar med målsettingen om en bærekraftig utvikling,

SOM BEKREFTER at de forplikter seg til å forebygge og bekjempe korrupsjon i internasjonal handel og internasjonale investeringer og å fremme prinsippene om åpenhet og god offentlig styring,

SOM ERKJENNER at god foretaksledelse og samfunnsansvar er viktig for en bærekraftig utvikling, og som bekrefter at de har som mål å stimulere foretak til å følge internasjonalt anerkjente retningslinjer og prinsipper i så måte, som OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper, OECDs prinsipper for foretaksledelse og De forente nasjoners «Global Compact»,

SOM ERKLÆRER at de er villig til å undersøke muligheten for å videreutvikle og utdype sine økonomiske forbindelser, med det siktemål å utvide dem til områder som ikke omfattes av denne avtale,

SOM ER OVERBEVIST OM at denne avtale vil styrke foretakenes konkurransevne i globale markeder og skape vilkår som stimulerer de økonomiske forbindelsene og handels- og investeringsforbindelsene dem imellom,

HAR BESLUTTET, for å nå ovennevnte mål, å inngå følgende avtale (heretter kalt «denne avtale»):

*Chapter 1***General provisions***Article 1***Objectives**

1. The EFTA States and Bosnia and Herzegovina shall establish a free trade area by means of this Agreement and the complementary agreements on trade in agricultural products, concurrently concluded between each individual EFTA State and Bosnia and Herzegovina, with a view to spurring prosperity and sustainable development in their territories.
2. The objectives of this Agreement, which is based on trade relations between market economies and on the respect of democratic principles and human rights, are:
  - (a) to achieve the liberalisation of trade in goods, in conformity with Article XXIV of the General Agreement on Tariffs and Trade (hereinafter referred to as the “GATT 1994”);
  - (b) to mutually increase investment opportunities between the Parties, and to gradually develop an environment conducive to enhanced trade in services;
  - (c) to provide fair conditions of competition for trade between the Parties and to ensure adequate and effective protection of intellectual property rights;

to gradually achieve further liberalisation on a mutual basis of the government procurement markets of the Parties;
  - (e) to develop international trade in such a way as to contribute to the objective of sustainable development and to ensure that this objective is integrated and reflected in the Parties’ trade relationship; and
  - (f) to contribute in this way to the harmonious development and expansion of world trade.

*Article 2***Trade Relations Governed by this Agreement**

1. This Agreement shall apply to trade relations between, on the one side, the individual EFTA States and, on the other side, Bosnia and Herzegovina, but not to the trade relations between individual EFTA States, unless otherwise provided for in this Agreement.
2. As a result of the customs union established by the Customs Treaty of 29 March 1923 between Switzerland and Liechtenstein, Switzer-

*Kapittel 1***Alminnelige bestemmelser***Artikkel 1***Formål**

1. EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina skal opprette et frihandelsområde ved denne avtale og ved tilleggsavtalene om handel med landbruksvarer som inngås samtidig mellom hver enkelt EFTA-stat og Bosnia-Hercegovina, med sikte på å fremme velstand og en bærekraftig utvikling på sine territorier.
2. Formålet med denne avtale, som er basert på handelsforbindelser mellom markedsøkonomier og på respekt for demokratiske prinsipper og menneskerettigheter, er
  - a) å liberalisere handelen med varer i samsvar med artikkel XXIV i Generalavtalen om tolltariffer og handel (heretter kalt «GATT 1994»),
  - b) på gjensidig grunnlag å styrke investeringsmulighetene mellom partene og gradvis å skape et miljø som bidrar til økt handel med tjenester,
  - c) å sørge for rettferdige konkurransevilkår i handelen mellom partene og å sikre et tilstrekkelig og effektivt vern av immaterielle rettigheter,

gradvis og på gjensidig grunnlag å ytterligere liberalisere partenes markeder for offentlige anskaffelser,
  - e) å sikre at internasjonal handel utvikles på en slik måte at det bidrar til målsettingen om en bærekraftig utvikling, og at denne målsettingen innlemmes og kommer til uttrykk i partenes handelsforbindelser, og
  - f) på denne måten å bidra til en harmonisk utvikling og utvidelse av verdenshandelen.

*Artikkel 2***Handelsforbindelser regulert av denne avtale**

1. Denne avtale får anvendelse på handelsforbindelsene mellom den enkelte EFTA-stat på den ene siden og Bosnia-Hercegovina på den andre siden, men ikke på handelsforbindelsene mellom de enkelte EFTA-statene, med mindre noe annet er fastsatt i denne avtale.
2. Som et resultat av tollunionen som ble opprettet ved tolltraktaten av 29. mars 1923 mellom Sveits og Liechtenstein, skal Sveits

Samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina og en avtale om handel med landbruksvarer mellom Norge og Bosnia-Hercegovina, begge av 24. juni 2013

land shall represent Liechtenstein in matters covered thereby.

representere Liechtenstein i spørsmål som omfattes av traktaten.

Article 3

Relation to Other International Agreements

1. The Parties confirm their rights and obligations under the WTO Agreement, the other agreements negotiated thereunder to which they are party, and any other international agreement to which they are party.
2. The provisions of this Agreement shall be without prejudice to the interpretation or application of rights and obligations under any other international agreement relating to investment to which Bosnia and Herzegovina and one or several EFTA States are parties.
3. If a Party considers that the maintenance or establishment of a customs union, a free trade area, an arrangement for frontier trade or another preferential agreement by another Party has the effect of altering the trade regime provided for by this Agreement, it may request consultations. The Party concluding such agreement shall afford adequate opportunity for consultations with the requesting Party.

Article 4

Territorial Application

1. This Agreement shall, except as otherwise specified in Article 8, apply:
  - (a) to the land territory, internal waters, and the territorial sea of a Party, and the airspace above the territory of a Party, in accordance with international law; and
  - (b) beyond the territorial sea, with respect to measures taken by a Party in the exercise of its sovereign rights or jurisdiction in accordance with international law.
2. This Agreement shall not apply to the Norwegian territory of Svalbard, with the exception of trade in goods.

Article 5

Central, Regional and Local Government

Each Party shall ensure within its territory the observance of all obligations and commitments under this Agreement by its respective central, regional and local governments and authorities, and by non-governmental bodies in the exercise of governmental powers delegated to them by

Artikkel 3

Forholdet til andre internasjonale avtaler

1. Partene stadfester sine rettigheter og forpliktelser etter WTO-avtalen, de øvrige avtalene som er forhandlet fram innenfor rammen av den, og som de er part i, samt enhver annen internasjonal avtale de er part i.
2. Bestemmelsene i denne avtale skal ikke ha noen virkning for fortolkningen eller anvendelsen av rettigheter og forpliktelser etter andre internasjonale investeringsavtaler som Bosnia-Hercegovina og en eller flere EFTA-stater er part i.
3. Dersom en part anser at en annen parts opprettholdelse eller opprettelse av tollunioner, frihandelsområder, ordninger for grensehandel eller andre preferanseavtaler endrer handelsregimet som er fastsatt ved denne avtale, kan den be om konsultasjoner. Parten som inngår en slik avtale, skal gi tilstrekkelig mulighet for konsultasjoner med den anmodende part.

Artikkel 4

Territoriell anvendelse

1. Med mindre noe annet er fastsatt i artikkel 8, får denne avtale anvendelse
  - a) på en parts landterritorium, indre farvann og sjøterritorium samt luftrommet over partens territorium, i samsvar med folkeretten, og
  - b) utenfor sjøterritoriet, med hensyn til tiltak en part treffer for å utøve sine suverene rettigheter eller sin myndighet i henhold til folkeretten.
2. Denne avtale får ikke anvendelse på det norske territoriet på Svalbard, med unntak av handel med varer.

Artikkel 5

Sentrale, regionale og lokale myndigheter

Hver part skal innenfor sitt territorium påse at alle forpliktelser etter denne avtale overholdes av dens respektive sentrale, regionale og lokale administrative enheter og myndigheter og av ikke-statlige organer når disse utøver offentlig myndighet delegert til dem av sentrale, regionale

central, regional and local governments or authorities.

Article 6

Transparency

1. Each Party shall publish or otherwise make publicly available its laws, regulations, judicial decisions, administrative rulings of general application and the international agreements to which it is a party that may affect the operation of this Agreement.
2. A Party shall promptly respond to specific questions and provide, upon request, information to another Party on matters referred to in paragraph 1. The Parties are not required to disclose confidential information.

Chapter 2

Trade in Goods

Article 7

Scope

1. This Chapter applies to the following products:
  - (a) all products classified under Chapters 25 to 97 of the Harmonized Commodity Description and Coding System (HS), except products subject to Annex I;
  - (b) processed agricultural products specified in Annex II, with due regard to the arrangements provided for in that Annex; and
  - (c) fish and other marine products as provided for in Annex III.
2. Each EFTA State and Bosnia and Herzegovina have concluded agreements on trade in agricultural products on a bilateral basis. These agreements form part of the instruments establishing a free trade area between the EFTA States and Bosnia and Herzegovina.

Article 8

Rules of Origin and Administrative Cooperation

1. The provisions on rules of origin and methods of administrative cooperation are set out in the Protocol on Rules of Origin.
2. From the date of entry into force, for the Parties, of the Regional Convention on Pan-Euro-Mediterranean Preferential Rules of Origin (hereinafter referred to as “the Con-

og lokale administrative enheter eller myndigheter.

Artikkel 6

Åpenhet

1. Hver part skal kunngjøre, eller gjøre offentlig tilgjengelig på annen måte, de av sine lover, forskrifter, rettsavgjørelser og forvaltningsvedtak som er gitt generell anvendelse, samt alle internasjonale avtaler de er part i, dersom de kan ha betydning for hvordan denne avtale virker.
2. En part skal omgående besvare konkrete spørsmål og på anmodning gi en annen part opplysninger om saker nevnt i nr. 1. Partene plikter ikke å utlevere fortrolige opplysninger.

Kapittel 2

Handel med varer

Artikkel 7

Virkeområde

1. Dette kapittel får anvendelse på følgende varer:
  - a) alle varer som hører under kapittel 25 til 97 i Det harmoniserte system for beskrivelse og koding av varer (HS), med unntak av varer som er gjenstand for vedlegg I,
  - b) bearbeidede landbruksvarer oppført i vedlegg II, idet det tas tilbørlig hensyn til ordningene fastsatt i nevnte vedlegg, og
  - c) fisk og andre marine produkter som fastsatt i vedlegg III.
2. Den enkelte EFTA-stat og Bosnia-Hercegovina har inngått bilaterale avtaler om handel med landbruksvarer. Disse avtalene utgjør en del av dokumentene som oppretter et frihandelsområde mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina.

Artikkel 8

Opprinnelsesregler og forvaltningssamarbeid

1. Bestemmelsene om opprinnelsesregler og forvaltningssamarbeid er fastsatt i protokollen om opprinnelsesregler.
2. Fra det tidspunkt den regionale konvensjonen om felles preferanseopprinnelsesregler for Europa og statene ved Middelhavet (heretter kalt «konvensjonen») trer i kraft for par-

Samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina og en avtale om handel med landbruksvarer mellom Norge og Bosnia-Hercegovina, begge av 24. juni 2013

vention“), the Protocol on Rules of Origin shall no longer be applicable, and the rights and obligations of the Parties in respect of rules of origin and administrative cooperation between the customs authorities of the Parties shall be governed by the Convention, without prejudice to Article 16.

3. If a Party withdraws from the Convention, the Parties shall immediately enter into negotiations on new rules of origin applicable to this Agreement. Until new rules enter into force, those contained in the Convention shall apply *mutatis mutandis* to this Agreement, allowing for cumulation only between the Parties.

Article 9

Customs Duties

1. Upon entry into force of this Agreement, the Parties shall abolish all customs duties, and charges having equivalent effect to customs duties, on imports and exports of products originating in an EFTA State or in Bosnia and Herzegovina covered by subparagraph 1(a) of Article 7, except as otherwise specified in Annex IV of this Agreement. No new customs duties shall be introduced.
2. Customs duties and charges having equivalent effect to customs duties include any duty or charge of any kind imposed in connection with the importation or exportation of a product, including any form of surtax or surcharge, but does not include any charge imposed in conformity with Articles III and VIII of the GATT 1994.

Article 10

Basic Duties

1. The basic duty, to which the successive reductions set out in this Agreement are to be applied, shall be:
  - (a) the Most-Favoured-Nation rate of duty (MFN rate) applied by the EFTA States on 1 January 2011;
  - (b) Bosnia and Herzegovina's applied Customs Tariff for 2011.¹
2. If before, by or after entry into force of this Agreement any tariff reduction is applied on an *erga omnes* basis, such reduced duties shall replace the basic duties referred to in

¹ Official Gazette of Bosnia and Herzegovina No. 106/10 of 22 December 2010.

tene, skal protokollen om opprinnelsesregler ikke lenger gjelde, og partenes rettigheter og forpliktelser med hensyn til opprinnelsesregler og forvaltningssamarbeid mellom partenes tollmyndigheter skal reguleres av konvensjonen, med forbehold for bestemmelsen i artikkel 16.

3. Dersom en part trer ut av konvensjonen, skal partene umiddelbart innlede forhandlinger om nye opprinnelsesregler som skal gjelde for denne avtale. Inntil nye regler trer i kraft, får reglene i konvensjonen tilsvarende anvendelse på denne avtale og gir dermed adgang kun til kumulasjon mellom partene.

Artikkel 9

Toll

1. Når denne avtale trer i kraft, skal partene avvikle all toll, og alle avgifter med tilsvarende virkning, på import og eksport av varer med opprinnelse i en EFTA-stat eller i Bosnia-Hercegovina som kommer inn under artikkel 7 nr. 1 bokstav a), med mindre noe annet er fastsatt i vedlegg IV til denne avtale. Det skal ikke innføres ny toll.
2. Med toll og avgifter med tilsvarende virkning menes toll eller avgift uansett art som ilegges i forbindelse med import eller eksport av en vare, herunder enhver form for tilleggsavgift eller ekstra avgift, men ikke avgifter ilagt i samsvar med artikkel III og VIII i GATT 1994.

Artikkel 10

Basistollsatser

1. Basistollsatsen som de gradvise reduksjoner fastsatt i denne avtale skal få anvendelse på, skal være
  - a) bestevilkårssatsen (MFN-satsen) anvendt av EFTA-statene 1. januar 2011,
  - b) Bosnia-Hercegovinas gjeldende tolltariff for 2011.¹
2. Dersom tollnedsettelse anvendes på en *erga omnes*-basis før, på eller etter den dag denne avtale trer i kraft, skal en slik nedsatt toll erstatte basistollen omhandlet i nr. 1 fra den

¹ Bosnia-Hercegovinas offisielle kunngjøringsblad nr. 106/10 av 22. desember 2010.

Samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina og en avtale om handel med landbruksvarer mellom Norge og Bosnia-Hercegovina, begge av 24. juni 2013

paragraph 1 as from the date when such reductions are applied, or from the entry into force of this Agreement, whichever is later.

3. Reduced duties shall be rounded to the first decimal place or, in the case of specific duties, to the second decimal place.

Article 11

Quantitative Restrictions

With respect to the rights and obligations of the Parties concerning quantitative restrictions, Article XI of the GATT 1994 shall apply and is hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

Article 12

Internal Taxation and Regulations

1. The Parties commit themselves to apply any internal taxes and other charges and regulations in accordance with Article III of the GATT 1994 and other relevant WTO Agreements.
2. Exporters may not benefit from repayment of internal taxes in excess of the amount of indirect taxation imposed on products exported to the territory of a Party.

Article 13

Sanitary and Phytosanitary Measures

1. The rights and obligations of the Parties in respect of sanitary and phytosanitary measures shall be governed by the WTO Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures.
2. The Parties shall exchange names and addresses of contact points with sanitary and phytosanitary expertise in order to facilitate communication and the exchange of information.

Article 14

Technical Regulations

1. The rights and obligations of the Parties in respect of technical regulations, standards and conformity assessment shall be governed by the WTO Agreement on Technical Barriers to Trade.
2. The Parties shall strengthen their cooperation in the field of technical regulations, standards and conformity assessment, with a view to increasing the mutual understanding

dag nedsettelsen får anvendelse, eller fra den dag denne avtale trer i kraft, avhengig av hva som inntreffer sist.

3. Nedsatt toll skal avrundes til én desimal eller, for spesifikk toll, til to desimaler.

Artikkel 11

Kvantitative restriksjoner

Partenes rettigheter og forpliktelser med hensyn til kvantitative restriksjoner skal reguleres av artikkel XI i GATT 1994, som herved innlemmes i denne avtale og gjøres til en del av den, med de nødvendige endringer.

Artikkel 12

Intern beskatning og regulering

1. Partene forplikter seg til å anvende intern beskatning og andre avgifter og reguleringer i samsvar med bestemmelsene i artikkel III i GATT 1994 og andre relevante WTO-avtaler.
2. En eksportør kan ikke få refundert intern skatt ut over indirekte skatt lagt på varer som eksporteres til en parts territorium.

Artikkel 13

Veterinære og plantesanitære tiltak

1. Partenes rettigheter og forpliktelser med hensyn til veterinære og plantesanitære tiltak skal reguleres av bestemmelsene i WTO-avtalen om anvendelse av veterinære og plantesanitære tiltak.
2. Partene skal utveksle navn på og adresser til kontaktpunkter med ekspertkunnskap om veterinære og plantesanitære forhold med sikte på å legge til rette for kommunikasjon og informasjonsutveksling.

Artikkel 14

Tekniske forskrifter

1. Partenes rettigheter og forpliktelser med hensyn til tekniske forskrifter, standarder og samsvarsvurdering skal reguleres av bestemmelsene i WTO-avtalen om tekniske handelshindringer.
2. Partene skal styrke samarbeidet om tekniske forskrifter, standarder og samsvarsvurdering med sikte på å øke den gjensidige forståelse

Samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina og en avtale om handel med landbruksvarer mellom Norge og Bosnia-Hercegovina, begge av 24. juni 2013

of their respective systems and facilitating access to their respective markets.

sen av hverandres systemer og lette adgangen til hverandres markeder.

Article 15

Trade Facilitation

With the aim to facilitate trade between the EFTA States and Bosnia and Herzegovina in accordance with the provisions set out in Annex V, each Party shall:

- (a) simplify, to the greatest extent possible, procedures for trade in goods and related services;
- (b) promote cooperation among them in order to enhance their participation in the development and implementation of international conventions and recommendations on trade facilitation; and
- (c) cooperate on trade facilitation within the framework of the Joint Committee.

Article 16

Sub-Committee on Rules of Origin, Customs Procedures and Trade Facilitation

1. With reference to Articles 8 and 15, a Sub-Committee of the Joint Committee on Rules of Origin, Customs Procedures and Trade Facilitation (hereinafter referred to as “the Sub-Committee”) is hereby established.
2. The mandate of the Sub-Committee is set out in Annex VI.

Article 17

State Trading Enterprises

With respect to the rights and obligations of the Parties concerning state trading enterprises, Article XVII of the GATT 1994 and the Understanding on the Interpretation of Article XVII of the GATT 1994 shall apply and are hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

Article 18

Rules of Competition Concerning Undertakings

1. The following are incompatible with the proper functioning of this Agreement in so far as they may affect trade between an EFTA State and Bosnia and Herzegovina:
  - (a) all agreements between undertakings, decisions by associations of undertakings and concerted practices between undertakings

Artikkel 15

Handelsfasilitering

For å lette samhandelen mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina i samsvar med bestemmelsene i vedlegg V skal hver av partene

- a) i størst mulig grad forenkle prosedyrene for handel med varer og tilknyttede tjenester,
- b) fremme samarbeid seg imellom med sikte på å styrke sin medvirkning ved utarbeiding og gjennomføring av internasjonale konvensjoner og anbefalinger om handelsfasilitering, og
- c) samarbeide om handelsfasilitering innenfor rammen av Den blandede komité.

Artikkel 16

Underkomité for opprinnelsesregler, tollprosedyrer og handelsfasilitering

1. Med henvisning til artikkel 8 og 15 nedsettes det herved en underkomité for opprinnelsesregler, tollprosedyrer og handelsfasilitering (heretter kalt «underkomiteen») under Den blandede komité.
2. Underkomiteens mandat er oppført i vedlegg VI.

Artikkel 17

Statlige handelsforetak

Partenes rettigheter og forpliktelser med hensyn til statlige handelsforetak skal reguleres av artikkel XVII i GATT 1994 og av avtalen om fortolkning av artikkel XVII i GATT 1994, som herved innlemmes i denne avtale og gjøres til en del av den, med de nødvendige endringer.

Artikkel 18

Konkurranseregler for foretak

1. Følgende atferd er uforenlig med denne avtales virkemåte i den utstrekning den kan ha betydning for samhandelen mellom en EFTA-stat og Bosnia-Hercegovina:
  - a) enhver avtale mellom foretak, enhver beslutning truffet av sammenslutninger av foretak og enhver form for samordnet opp-

Samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina og en avtale om handel med landbruksvarer mellom Norge og Bosnia-Hercegovina, begge av 24. juni 2013

which have as their object or effect the prevention, restriction or distortion of competition; and

- (b) abuse by one or more undertakings of a dominant position in the territory of a Party as a whole or in a substantial part thereof.
2. The provisions of paragraph 1 shall apply to the activities of public undertakings and undertakings for which a Party grants special or exclusive rights, in so far as the application of these provisions does not obstruct the performance, in law or in fact, of the particular public tasks assigned to them.
  3. The provisions of paragraphs 1 and 2 shall not be construed to create any direct obligations for undertakings.
  4. If a Party considers that a given practice is incompatible with the provisions of paragraphs 1 and 2, it may request consultations within the Joint Committee. The Parties concerned shall give to the Joint Committee all the assistance required in order to examine the case and, where appropriate, eliminate the practice objected to. If the Party concerned fails to put an end to the practice objected to within the period set by the Joint Committee, or if the Joint Committee fails to reach an agreement after consultations, or after 30 days following referral for such consultations, the Party requesting consultations may adopt appropriate measures to deal with the difficulties resulting from the practice in question.

treden mellom foretak som har som formål eller virkning å hindre, innskrenke eller vri konkurransen, og

- b) ett eller flere foretaks utilbørlige utnyttelse av sin dominerende stilling på en parts territorium eller på en vesentlig del av det.
2. Bestemmelsene i nr. 1 får anvendelse på virksomheten til offentlige foretak og foretak som en part har gitt sær- eller eneretter, i den utstrekning anvendelsen av disse bestemmelsene verken faktisk eller juridisk hindrer foretak som nevnt i å utføre de særlige offentlige oppgavene som er tillagt dem.
  3. Bestemmelsene i nr. 1 og 2 skal ikke tolkes slik at de skaper noen direkte forpliktelser for foretak.
  4. Dersom en part anser at en bestemt atferd er uforenlig med bestemmelsene i nr. 1 og 2, kan den be om konsultasjoner i Den blandede komité. De berørte parter skal gi komiteen all nødvendig bistand slik at saken kan undersøkes og den atferd det er reist innvendinger mot, eventuelt kan avskaffes. Dersom den berørte part unnlater å bringe denne atferd til opphør innen den frist som er fastsatt av Den blandede komité, eller dersom det ikke lykkes komiteen å komme til enighet etter konsultasjoner eller senest 30 dager etter at det er bedt om konsultasjoner, kan den part som har bedt om konsultasjoner, iverksette egnede tiltak for å håndtere problemene som er oppstått som følge av den aktuelle atferden.

Article 19

Subsidies and Countervailing Measures

1. The rights and obligations of the Parties relating to subsidies and countervailing measures shall be governed by Articles VI and XVI of the GATT 1994 and the WTO Agreement on Subsidies and Countervailing Measures, except as provided for in paragraph 2.
2. Before an EFTA State or Bosnia and Herzegovina, as the case may be, initiates an investigation to determine the existence, degree and effect of any alleged subsidy in an EFTA State or in Bosnia and Herzegovina, as provided for in Article 11 of the WTO Agreement on Subsidies and Countervailing Measures, the Party considering initiating an investigation shall notify in writing the Party whose goods are subject to investigation and allow for a 45 day period with a view to finding a mutually acceptable solution. The con-

Artikkel 19

Subsidier og utjevningsavgifter

1. Partenes rettigheter og forpliktelser med hensyn til subsidier og utjevningstiltak skal reguleres av artikkel VI og XVI i GATT 1994 og av WTO-avtalen om subsidier og utjevningsavgifter, med unntak av hva som er fastsatt i nr. 2.
2. Før en EFTA-stat eller Bosnia-Hercegovina, alt etter hvilken stat det gjelder, iverksetter en undersøkelse for å fastslå eksistensen, omfanget og effekten av en angivelig subsidie i en EFTA-stat eller i Bosnia-Hercegovina, slik artikkel 11 i WTO-avtalen om subsidier og utjevningsavgifter fastsetter, skal den part som vurderer å iverksette undersøkelsen, skriftlig underrette den part hvis varer er gjenstand for undersøkelse, og gi en frist på 45 dager til å finne en løsning som begge parter kan godta. Konsultasjo-

Samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina og en avtale om handel med landbruksvarer mellom Norge og Bosnia-Hercegovina, begge av 24. juni 2013

sultations shall take place in the Joint Committee if any Party so requests within 20 days from the receipt of the notification.

3. If the consultations referred to in paragraph 2 do not resolve the situation, the Party considering initiation of an investigation, may proceed in accordance with the provisions of paragraph 1.

Article 20

Anti-dumping

1. A Party shall not apply anti-dumping measures as provided for under Article VI of the GATT 1994 and the WTO Agreement on Implementation of Article VI of the GATT 1994 in relation to products originating in another Party.
2. Nevertheless, the Parties recognise that the effective implementation of competition rules may address economic causes leading to dumping.
3. Four years after the date of entry into force of this Agreement, the Parties may in the Joint Committee review the operation of paragraph 1 to 2 of this Article. Thereafter the Parties may conduct biennial reviews of this matter in the Joint Committee.

Article 21

Global Safeguard Measures

The rights and obligations of the Parties in respect of global safeguards shall be governed by Article XIX of GATT 1994 and the WTO Agreement on Safeguards. In taking global safeguard measures a Party shall exclude imports of an originating product from one or several Parties if such imports do not in and of themselves cause or threaten to cause serious injury. The Party taking the measure shall demonstrate that such exclusion is in accordance with WTO rules and practice.

Article 22

Bilateral Safeguard Measures

1. Where, as a result of the reduction or elimination of a customs duty under this Agreement, any product originating in a Party is being imported into the territory of another Party in such increased quantities, in absolute terms or relative to domestic production, and under such conditions as to constitute a substantial cause of serious injury or threat

nene skal finne sted i Den blandede komité dersom en av partene ber om det, innen 20 dager etter at underretningen er mottatt.

3. Dersom situasjonen ikke lar seg løse gjennom konsultasjonene omtalt i nr. 2, kan den part som vurderer å iverksette undersøkelsen, fortsette i samsvar med bestemmelsene i nr. 1.

Artikkel 20

Antidumping

1. En part skal ikke anvende antidumpingtiltak, som fastsatt i artikkel VI i GATT 1994 og i WTO-avtalen om gjennomføring av artikkel VI i GATT 1994, i forbindelse med varer med opprinnelse i en annen part.
2. Partene erkjenner like fullt at en effektiv gjennomføring av konkurransereglene kan få betydning for økonomiske forhold som fører til dumping.
3. Fire år etter at denne avtale er trådt i kraft, kan partene, i Den blandede komité, vurdere hvordan nr. 1 og 2 i denne artikkel anvendes. Deretter kan partene undersøke saken på nytt hvert annet år i Den blandede komité.

Artikkel 21

Globale beskyttelsestiltak

Partenes rettigheter og forpliktelser med hensyn til globale beskyttelsestiltak skal reguleres av artikkel XIX i GATT 1994 og av WTO-avtalen om beskyttelsestiltak. Når en part treffer globale beskyttelsestiltak, skal den unnta import av varer med opprinnelse i en eller flere parter dersom slik import i seg selv ikke volder eller truer med å volde alvorlig skade. Den part som treffer tiltaket, skal godtgjøre at unntaket er i samsvar med regler og praksis i WTO.

Artikkel 22

Bilaterale beskyttelsestiltak

1. Dersom en vare med opprinnelse i en part, som et resultat av at toll reduseres eller avvikles i henhold til denne avtale, importeres til en annen parts territorium i et slikt økt omfang, i absolutte tall eller i forhold til den innenlandske produksjonen, og under slike forhold at det i vesentlig grad volder eller truer med å volde alvorlig skade for innen-

Samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina og en avtale om handel med landbruksvarer mellom Norge og Bosnia-Hercegovina, begge av 24. juni 2013

- thereof to the domestic industry of like or directly competitive products in the territory of the importing Party, the importing Party may take bilateral safeguard measures to the minimum extent necessary to remedy or prevent the injury, subject to the provisions of paragraphs 2 to 10.
2. Bilateral safeguard measures shall only be taken upon clear evidence that increased imports have caused or are threatening to cause serious injury pursuant to an investigation in accordance with the procedures laid down in the WTO Agreement on Safeguards *mutatis mutandis*.
  3. The Party intending to take a bilateral safeguard measure under this Article shall immediately, and in any case before taking a measure, make notification to the other Parties. The notification shall contain all pertinent information, which shall include evidence of serious injury or threat thereof caused by increased imports, a precise description of the product involved and the proposed measure, as well as the proposed date of introduction, expected duration and timetable for the progressive removal of the measure.
  4. If the conditions set out in paragraph 1 are met, the importing Party may take measures consisting in:
    - (a) suspending the further reduction of any rate of customs duty provided for under this Agreement for the product; or
    - (b) increase the rate of customs duty for the product to a level not to exceed the lesser of:
      - (i) the MFN rate of duty applied at the time the action is taken; or
      - (ii) the MFN rate of duty applied on the day immediately preceding the date of the entry into force of this Agreement.
  5. Bilateral safeguard measures shall be taken for a period not exceeding two years. In very exceptional circumstances, after review by the Joint Committee, measures may be taken up to a total maximum period of three years. No bilateral safeguard measure shall be applied to the import of a product that has previously been subject to such a measure for a period of, at least four years since the expiry of the measure.
  6. The Joint Committee shall, within 30 days from the date of notification referred to in paragraph 3, examine the information provided in order to facilitate a mutually accepta-
- landsk industri som produserer tilsvarende eller direkte konkurrerende varer på importpartens territorium, kan importparten iverksette bilaterale beskyttelsestiltak i den utstrekning det er absolutt nødvendig for å rette opp eller hindre skaden, med forbehold for bestemmelsene i nr. 2–10.
2. Bilaterale beskyttelsestiltak skal iverksettes bare dersom det foreligger klare bevis for at økt import har voldt eller truer med å volde alvorlig skade ifølge en undersøkelse gjennomført i samsvar med prosedyrene fastsatt i WTO-avtalen om beskyttelsestiltak med de nødvendige endringer.
  3. En part som har til hensikt å iverksette et bilateralt beskyttelsestiltak etter denne artikkel, skal umiddelbart, og i alle tilfeller før tiltaket iverksettes, underrette de øvrige parter. Underretningen skal inneholde alle relevante opplysninger, herunder bevis for at økt import har voldt eller truer med å volde alvorlig skade, en nøyaktig beskrivelse av den aktuelle varen og det planlagte tiltaket samt planlagt dato for iverksettelse, forventet varighet og tidsplan for en gradvis avvikling av tiltaket.
  4. Dersom vilkårene i nr. 1 er oppfylt, kan importparten treffe tiltak med sikte på
    - a) å utsette ytterligere nedsettelse av en vares tollsats etter denne avtale, eller
    - b) å bringe tollsatsen for varen opp til et nivå som ikke skal overstige det laveste av
      - i) gjeldende MFN-sats på det tidspunkt tiltaket iverksettes, eller
      - ii) gjeldende MFN-sats dagen umiddelbart før denne avtale trer i kraft.
  5. Bilaterale beskyttelsestiltak skal ikke ha mer enn to års varighet. Under helt spesielle omstendigheter kan det, etter at Den blandede komité har undersøkt saken, iverksettes tiltak for en samlet periode på høyst tre år. Et bilateralt beskyttelsestiltak skal ikke anvendes på nytt ved import av en vare som tidligere har vært gjenstand for et slikt tiltak, før det er gått minst fire år etter at tiltaket ble opphevet.
  6. Den blandede komité skal innen 30 dager fra datoen for underretningen nevnt i nr. 3 undersøke de opplysninger som er gitt, med sikte på å legge til rette for en løsning av

- ble resolution of the matter. In the absence of such resolution, the importing Party may adopt a measure pursuant to paragraph 4 to remedy the problem. In the selection of the bilateral safeguard measure, priority must be given to the measure which least disturbs the functioning of this Agreement. The bilateral safeguard measure shall be immediately notified to the other Parties and the Joint Committee and shall be subject to periodic consultations in the Joint Committee, particularly with a view to establishing a timetable for their abolition as soon as circumstances permit.
7. Upon the termination of the bilateral safeguard measure, the rate of customs duty shall be the rate which would have been in effect but for the measure.
  8. In critical circumstances, where delay would cause damage which would be difficult to repair, a Party may take a provisional bilateral safeguard measure pursuant to a preliminary determination that there is clear evidence that increased imports constitute a substantial cause of serious injury, or threat thereof, to the domestic industry. The Party intending to take such a measure shall immediately notify in writing the other Parties and the Joint Committee thereof. Within 30 days of the date of the notification, the procedures set out in paragraphs 2 to 6, shall be initiated.
  9. Any provisional bilateral safeguard measures shall be terminated within 200 days at the latest. The period of application of any such provisional bilateral safeguard measure shall be counted as part of the duration of the bilateral safeguard measure set out in paragraph 5 and any extension thereof. Any tariff increases shall be promptly refunded if the investigation described in paragraph 2 does not result in a finding that the conditions of paragraph 1 are met.
  10. Five years after the date of entry into force of this Agreement, the Parties shall review in the Joint Committee whether there is need to maintain the possibility to take bilateral safeguard measures between them. If the Parties decide, after the first review, to maintain such possibility, they shall thereafter conduct biennial reviews of this matter in the Joint Committee.
- saken som begge parter kan godta. Dersom det ikke lykkes å finne en slik løsning, kan importparten treffe tiltak i samsvar med nr. 4 for å løse problemet. Ved valg av bilateralt beskyttelsestiltak skal det gis prioritet til tiltak som griper minst mulig forstyrrende inn i gjennomføringen av denne avtale. De øvrige parter og Den blandede komité skal umiddelbart underrettes om det bilaterale beskyttelsestiltaket, som skal være gjenstand for jevnlig konsultasjoner i Den blandede komité med særlig sikte på å fastsette en tidsplan for å avvikle tiltaket så snart forholdene tillater det.
7. Når det bilaterale beskyttelsestiltaket er opphevet, skal tollsatsen være den samme som den ville ha vært om tiltaket ikke var blitt iverksatt.
  8. I kritiske situasjoner der forsinkelse vil medføre skade som det vil være vanskelig å rette opp, kan en part iverksette et midlertidig bilateralt beskyttelsestiltak i henhold til en foreløpig påvisning av at det foreligger klare bevis for at økt import i vesentlig grad volder eller truer med å volde alvorlig skade for innenlandsk industri. En part som har til hensikt å iverksette et slikt tiltak, skal umiddelbart skriftlig underrette de øvrige parter og Den blandede komité om dette. Prosedyrer som angitt i nr. 2–6 skal være iverksatt innen 30 dager fra underretningens dato.
  9. Et midlertidig bilateralt beskyttelsestiltak skal bringes til opphør senest innen 200 dager. Den tid et midlertidig bilateralt beskyttelsestiltak anvendes, skal regnes som en del av det bilaterale beskyttelsestiltakets varighet i henhold til nr. 5 og enhver forlengelse av denne. Enhver økning av tollsatsene skal omgående refunderes dersom undersøkelsen omtalt i nr. 2 ikke konkluderer med at vilkårene i nr. 1 er oppfylt.
  10. Fem år etter at denne avtale er trådt i kraft, skal partene undersøke i Den blandede komité om det er behov for å opprettholde adgangen til å treffe bilaterale beskyttelsestiltak dem imellom. Dersom partene etter den første gjennomgangen beslutter at denne adgangen skal opprettholdes, skal de deretter undersøke saken på nytt hvert annet år i Den blandede komité.

*Article 23***Shortage clause**

1. Where compliance with the provisions of this Chapter leads to:
  - (a) a critical shortage, or threat thereof, of foodstuffs or other products essential to the exporting Party; or
  - (b) re-export to a third country of a product against which the exporting Party maintains quantitative export restrictions, export duties or measures or charges having equivalent effect, and where this gives rise, or is likely to give rise to major difficulties for the exporting Party, that Party may take appropriate measures under the conditions and in accordance with the procedures laid down in the following paragraphs of this Article.
2. Before taking the measures provided for in paragraph 1 the Party considering taking such measures shall supply the Joint Committee with all relevant information, with a view to seeking a solution acceptable to the Parties. The Parties within the Joint Committee may agree on any means needed to put an end to the difficulties. If no agreement is reached within 30 days of the matter being referred to the Joint Committee, the exporting Party may apply measures under this Article on the exportation of the product concerned.
3. In the selection of measures, priority shall be given to those which least disturb the functioning of the arrangements in this Agreement. Such measures shall not be applied in a manner which would constitute a means of arbitrary or unjustifiable discrimination where the same conditions prevail, or a disguised restriction on trade and shall be eliminated when the conditions no longer justify their maintenance.
4. Any measure applied pursuant to this Article shall be immediately notified to the Joint Committee and shall be subject to periodic consultations within it, in particular with a view to their elimination as soon as circumstances permit.

*Article 24***Exceptions**

With respect to the rights and obligations of the Parties under this Chapter concerning general

*Artikkel 23***Knapphetsklausul**

1. Dersom etterlevelse av bestemmelsene i dette kapittel fører til
  - a) alvorlig knapphet på næringsmidler eller andre varer som er av vesentlig betydning for eksportparten, eller risiko for at det oppstår slik knapphet, eller
  - b) videreeksport til et tredjeland av en vare som eksportparten opprettholder kvantitative eksportrestriksjoner, toll ved utførsel eller tiltak eller avgifter med tilsvarende virkning overfor, og dersom dette medfører, eller trolig vil medføre, store vansker for eksportparten, kan denne parten iverksette egnede tiltak på de vilkår og i samsvar med den fremgangsmåten som er fastsatt i bestemmelsene nedenfor i denne artikkel.
2. Før tiltakene fastsatt i nr. 1 iverksettes, skal den part som vurderer å iverksette slike tiltak, gi Den blandede komité all relevant informasjon med sikte på å finne en løsning partene kan godta. Partene kan, i Den blandede komité, bli enige om de virkemidler som måtte være nødvendig for å bringe vanskene til opphør. Dersom partene ikke kommer til enighet innen 30 dager etter at saken er forelagt Den blandede komité, kan eksportparten anvende tiltak etter denne artikkel med hensyn til eksport av den aktuelle varen.
3. Ved valg av tiltak skal det gis prioritet til tiltak som griper minst mulig forstyrrende inn i gjennomføringen av ordningene i denne avtale. Slike tiltak skal ikke anvendes på en måte som vil innebære vilkårlig eller utilbørlig forskjellsbehandling under ellers like vilkår eller en skjult begrensning av handelen, og skal avvikles når det ikke lenger er grunnlag for å opprettholde dem.
4. Den blandede komité skal umiddelbart underrettes om ethvert tiltak som iverksettes etter denne artikkel, og slike tiltak skal være gjenstand for jevnlig konsultasjoner i komiteen med særlig sikte på å avvikle dem så snart forholdene tillater det.

*Artikkel 24***Unntak**

Partenes rettigheter og forpliktelser etter dette kapittel med hensyn til generelle unntak og sik-

Samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina og en avtale om handel med landbruksvarer mellom Norge og Bosnia-Hercegovina, begge av 24. juni 2013

and security exceptions, Articles XX and XXI of the GATT 1994 shall apply and are hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

Chapter 3

Protection of Intellectual Property

Article 25

Protection of Intellectual Property

1. The Parties shall grant and ensure adequate, effective and non-discriminatory protection of intellectual property rights, and provide for measures for the enforcement of such rights against infringement thereof, counterfeiting and piracy, in accordance with the provisions of this Article, Annex VII and the international agreements referred to therein.
2. The Parties shall accord to each other's nationals treatment no less favourable than that they accord to their own nationals. Exemptions from this obligation must be in accordance with the substantive provisions of Articles 3 and 5 of the WTO Agreement of 15 April 1994 on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (hereinafter referred to as the "TRIPS Agreement").
3. The Parties shall grant to each other's nationals treatment no less favourable than that accorded to nationals of any other State. Exemptions from this obligation must be in accordance with the substantive provisions of the TRIPS Agreement, in particular Articles 4 and 5 thereof.
4. The Parties agree, upon request of any Party, to review the provisions on the protection of intellectual property rights contained in this Article and in Annex VII with a view to further improving the levels of protection and to avoiding or remedying trade distortions caused by actual levels of protection of intellectual property rights.

Chapter 4

Investment, Services and Government Procurement

Article 26

Investment

1. The Parties shall endeavour to provide in their territories stable, equitable and transparent investment conditions for investors of

kerhetsunntak skal reguleres av artikkel XX og XXI i GATT 1994, som herved innlemmes i denne avtale og gjøres til en del av den, med de nødvendige endringer.

Kapittel 3

Vern av immaterielle rettigheter

Artikkel 25

Vern av immaterielle rettigheter

1. Partene skal gi og sikre et tilstrekkelig, effektivt og likebehandlende vern av immaterielle rettigheter, og fastsette tiltak for å sikre disse rettighetene mot inngrep, etterligning og piratkopiering, i samsvar med bestemmelsene i denne artikkel, vedlegg VII og de internasjonale avtaler det vises til der.
2. Partene skal gi hverandres borgere en behandling som ikke er mindre gunstig enn den de gir sine egne borgere. Unntak fra denne forpliktelsen skal være i samsvar med de materielle bestemmelsene i artikkel 3 og 5 i WTO-avtalen av 15. april 1994 om handelsrelaterte sider ved immaterielle rettigheter (heretter kalt «TRIPS-avtalen»).
3. Partene skal gi hverandres borgere en behandling som ikke er mindre gunstig enn den de gir borgere av en hvilken som helst annen stat. Unntak fra denne forpliktelsen skal være i samsvar med de materielle bestemmelsene i TRIPS-avtalen, særlig artikkel 4 og 5.
4. Partene er enige om at de, på anmodning fra en part, vil gjennomgå bestemmelsene om vern av immaterielle rettigheter i denne artikkel og i vedlegg VII med sikte på å bedre beskyttelsesnivået ytterligere og å unngå eller rette opp handelsvridninger som skyldes gjeldende beskyttelsesnivå for immaterielle rettigheter.

Kapittel 4

Investeringer, tjenester og offentlige anskaffelser

Artikkel 26

Investeringer

1. Partene skal bestrebe seg på at det på deres territorium gis stabile, rettferdige og oversiktlige investeringsvilkår for investorer fra

Samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina og en avtale om handel med landbruksvarer mellom Norge og Bosnia-Hercegovina, begge av 24. juni 2013

- the other Parties that are making or seeking to make investments in their territories.
2. The Parties shall admit investments by investors of the other Parties in accordance with their laws and regulations. They recognise that it is inappropriate to encourage investment by relaxing health, safety or environmental standards.
  3. The Parties recognise the importance of promoting investment and technology flows as a means for achieving economic growth and development. Cooperation in this respect may include:
    - (a) appropriate means of identifying investment opportunities and information channels on investment regulations;
    - (b) exchange of information on measures to promote investment abroad; and
    - (c) the furthering of a legal environment conducive to increased investment flows.
  4. The Parties affirm their commitment to review issues related to investment in the Joint Committee no later than five years after the entry into force of this Agreement, including the right of establishment of investors of one Party in the territory of another Party.
  5. Iceland, Liechtenstein and Switzerland, on the one part, and Bosnia and Herzegovina, on the other, shall refrain from arbitrary or discriminatory measures regarding investments by investors of another Party mentioned in this paragraph and shall observe obligations they have entered into with regard to specific investments by an investor of another Party mentioned in this paragraph.
- de øvrige parter som foretar eller søker å foreta investeringer på deres territorium.
2. Partene skal tillate investeringer foretatt av investorer fra de øvrige parter i samsvar med sine lover og forskrifter. De erkjenner at det er uakseptabelt å stimulere til investeringer ved å lempe på helse-, miljø- eller sikkerhetsstandarder.
  3. Partene erkjenner at det er viktig å fremme investering og teknologioverføring som et middel til å oppnå økonomisk vekst og utvikling. Samarbeid kan i denne forbindelse omfatte
    - a) hensiktsmessige måter for å finne fram til investeringsmuligheter og informasjonskanaler om investeringsregulering,
    - b) utveksling av informasjon om tiltak for å fremme investeringer i utlandet, og
    - c) fremming av en rettslig ramme som gir økte investeringsstrømmer.
  4. Partene bekrefter at de forplikter seg til å vurdere spørsmål om investeringer på nytt i Den blandede komité senest innen fem år etter at denne avtale er trådt i kraft, herunder om den rett som tilkommer investorer fra en part til å etablere seg på en annen parts territorium.
  5. Island, Liechtenstein og Sveits på den ene siden og Bosnia-Hercegovina på den andre siden skal avstå fra vilkårlige eller diskriminerende tiltak i forbindelse med investeringer som foretas av investorer fra en annen part som nevnt i dette nummer, og skal oppfylle de forpliktelser de har inngått med hensyn til konkrete investeringer foretatt av en investor fra en annen part som nevnt i dette nummer.

Article 27

Trade in Services

1. The Parties shall aim at achieving gradual liberalisation and the opening of their markets for trade in services in accordance with the provisions of the General Agreement on Trade in Services (hereinafter referred to as the "GATS").
2. If a Party grants to a non-party, after the entry into force of this Agreement, additional benefits with regard to the access to its services markets, it shall agree to enter into consultations with a view to extending these benefits to another Party on a reciprocal basis.

Artikkel 27

Handel med tjenester

1. Partene skal ta sikte på gradvis å liberalisere og åpne sine markeder for handel med tjenester i samsvar med bestemmelsene i generalavtalen om handel med tjenester (heretter kalt «GATS»).
2. Dersom en part, etter at denne avtale er trådt i kraft, gir en ikke-part ekstra fordeler med hensyn til adgang til sine tjenestemarkeder, skal den samtykke i å innlede konsultasjoner med sikte på å utvide disse fordelene til å omfatte en annen part på gjensidig grunnlag.

Samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina og en avtale om handel med landbruksvarer mellom Norge og Bosnia-Hercegovina, begge av 24. juni 2013

- The Parties undertake to keep under review paragraphs 1 and 2 with a view to establishing an agreement liberalising trade in services between them in accordance with Article V of the GATS.

- Partene forplikter seg til å vurdere bestemmelsene i nr. 1 og 2 fortløpende med sikte på å opprette en avtale som liberaliserer handelen med tjenester dem imellom i samsvar med artikkel V i GATS.

Article 28

Government Procurement

- The Parties shall enhance their mutual understanding of their government procurement laws and regulations with a view to progressively liberalising their respective procurement markets on the basis of non-discrimination and reciprocity.
- Each Party shall publish its laws, or otherwise make publicly available its laws, regulations and administrative rulings of general application as well as its respective international agreements that may affect its procurement markets. Each Party shall promptly respond to specific questions and provide, upon request, information to another Party on such matters.
- If a Party grants to a non-party, after the entry into force of this Agreement, additional benefits with regard to the access to its procurement markets, it shall agree to enter into negotiations with a view to extending these benefits to another Party on a reciprocal basis.

Artikkel 28

Offentlige anskaffelser

- Partene skal øke sin gjensidige forståelse av lover og forskrifter om offentlige anskaffelser med sikte på en gradvis liberalisering av sine respektive anskaffelsesmarkeder på grunnlag av likebehandling og gjensidighet.
- Hver part skal kunngjøre sine lover, eller på annen måte gjøre offentlig tilgjengelig de av sine lover, forskrifter og forvaltningsvedtak som er gitt generell anvendelse, samt sine respektive internasjonale avtaler dersom de kan ha betydning for deres anskaffelsesmarkeder. Hver part skal omgående besvare konkrete spørsmål og på anmodning gi en annen part opplysninger om slike saker.
- Dersom en part, etter at denne avtale er trådt i kraft, gir en ikke-part ekstra fordeler med hensyn til adgang til sine anskaffelsesmarkeder, skal den samtykke i å innlede forhandlinger med sikte på å utvide disse fordelene til å omfatte en annen part på gjensidig grunnlag.

Chapter 5

Payments and Capital Movements

Article 29

Payments for Current Transactions

Subject to the provisions of Article 31, the Parties undertake to allow all payments for current transactions to be made in a freely convertible currency.

Article 30

Capital Movements

- Subject to the provisions of Article 31, the Parties shall ensure that capital for investments made in companies formed in accordance with their respective laws, any returns stemming therefrom, and the amounts resulting from liquidations of investments are freely transferable.
- The Parties shall hold consultations with a view to facilitating the movement of capital

Kapittel 5

Betalinger og kapitalbevegelser

Artikkel 29

Betalinger for løpende transaksjoner

Med forbehold for bestemmelsene i artikkel 31 forplikter partene seg til å tillate at alle betalinger for løpende transaksjoner foretas i en fritt konvertibel valuta.

Artikkel 30

Kapitalbevegelser

- Med forbehold for bestemmelsene i artikkel 31 skal partene sikre at kapital til investering i selskaper opprettet i samsvar med deres lovgivning, all avkastning av kapitalen samt de beløp som fremkommer ved avvikling av investeringene, fritt kan overføres.
- Partene skal holde konsultasjoner med sikte på å lette kapitalbevegelser mellom EFTA-

Samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina og en avtale om handel med landbruksvarer mellom Norge og Bosnia-Hercegovina, begge av 24. juni 2013

between the EFTA States and Bosnia and Herzegovina and achieving its complete liberalisation as soon as conditions permit.

statene og Bosnia-Hercegovina og oppnå full liberalisering så snart forholdene tillater det.

Article 31

Balance of Payments Difficulties

Where an EFTA State or Bosnia and Herzegovina is in serious balance of payments difficulties, or under threat thereof, the EFTA State concerned or Bosnia and Herzegovina, respectively, may in conformity with the conditions laid down within the framework of the GATT 1994 and the GATS as well as the Articles of Agreement of the International Monetary Fund, take restrictive measures with regard to current payments and capital movements if such measures are strictly necessary. Such measures shall be applied on temporary, equitable and non-discriminatory basis. The EFTA State concerned or Bosnia and Herzegovina, as the case may be, shall inform the other Parties immediately of such measures and shall provide as soon as possible a timetable for their removal.

Article 32

Exceptions

With respect to the rights and obligations of the Parties under this Chapter concerning general exceptions and security exceptions, Article 24 of this Agreement shall apply *mutatis mutandis*, as well as Article XIV subparagraphs (a) to (c) and paragraph 1 of Article XIV *bis* of the GATS which are hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

Chapter 6

Trade and Sustainable Development

Article 33

Context and Objectives

1. The Parties recall the Stockholm Declaration on the Human Environment of 1972, the Rio Declaration on Environment and Development of 1992, Agenda 21 on Environment and Development of 1992, the ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work and its Follow-up of 1998, the Johannesburg Plan of Implementation on Sustainable Development of 2002, the Ministerial Declaration of the UN Economic and Social Council on Full Employment and Decent

Artikkel 31

Problemer med betalingsbalansen

Dersom en EFTA-stat eller Bosnia-Hercegovina har eller står i fare for å få alvorlige problemer med betalingsbalansen, kan henholdsvis den berørte EFTA-stat eller Bosnia-Hercegovina, i samsvar med vilkårene fastsatt innenfor rammen av GATT 1994 og GATS samt i artiklene i avtalen om Det internasjonale valutafond (IMF), iverksette restriktive tiltak med hensyn til løpende betalinger og kapitalbevegelser dersom dette er strengt nødvendig. Slike tiltak skal anvendes midlertidig og på en rettferdig måte som sikrer likebehandling. Den berørte EFTA-stat eller Bosnia-Hercegovina, alt etter omstendighetene, skal umiddelbart underrette de øvrige parter om slike tiltak, og skal så snart som mulig legge fram en tidsplan for å avvikle dem.

Artikkel 32

Unntak

Når det gjelder partenes rettigheter og forpliktelser etter dette kapittel med hensyn til generelle unntak og sikkerhetsunntak, skal artikkel 24 i denne avtale få tilsvarende anvendelse i likhet med artikkel XIV bokstav a)–c) og artikkel XIVa nr. 1 i GATS, som herved innlemmes i denne avtale og gjøres til en del av den, med de nødvendige endringer.

Kapittel 6

Handel Og Bærekraftig Utvikling

Artikkel 33

Kontekst og formål

1. Partene minner om Stockholm-erklæringen om det menneskelige miljø fra 1972, Rio-erklæringen om miljø og utvikling fra 1992, Agenda 21 om miljø og utvikling fra 1992, ILOs erklæring om grunnleggende prinsipper og rettigheter i arbeidslivet og oppfølgingen av erklæringen fra 1998, handlingsplanen for bærekraftig utvikling fra Johannesburg i 2002, ministererklæringen om full sysselsetting og anstendige arbeidsvilkår vedtatt av FNs økonomiske og sosiale råd i 2006 og

Samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina og en avtale om handel med landbruksvarer mellom Norge og Bosnia-Hercegovina, begge av 24. juni 2013

Work of 2006 and the ILO Declaration on Social Justice for a Fair Globalization of 2008.

2. The Parties recognise that economic development, social development and environmental protection are interdependent and mutually supportive components of sustainable development. They underline the benefit of cooperation on trade-related labour and environmental issues as part of a global approach to trade and sustainable development.
3. The Parties reaffirm their commitment to promote the development of international trade in such a way as to contribute to the objective of sustainable development and to ensure that this objective is integrated and reflected in the Parties' trade relationship.

Article 34

Scope

Except as otherwise provided for in this Chapter, this Chapter applies to measures adopted or maintained by the Parties affecting trade-related and investment-related aspects of labour² and environmental issues.

Article 35

Right to Regulate and Levels of Protection

1. Recognising the right of each Party, subject to the provisions of this Agreement, to establish its own levels of environmental and labour protection, and to adopt or modify accordingly its relevant laws and policies, each Party shall seek to ensure that its laws, policies and practices provide for and encourage high levels of environmental and labour protection, consistent with standards, principles and agreements referred to in Articles 37 and 38, and shall strive to further improve the levels of protection provided for in those laws and policies.
2. The Parties recognise the importance, when preparing and implementing measures related to the environment and labour conditions that affect trade and investment between them, of taking account of scientific, technical and other information, and relevant inter-

ILOs erklæring om sosial rettferdighet for en rettferdig globalisering fra 2008.

2. Partene erkjenner at miljøvern og økonomisk og sosial utvikling er gjensidig avhengige og støttende faktorer med hensyn til en bærekraftig utvikling. De understreker nytten av å samarbeide om handelsrelaterte sider ved miljø- og arbeidslivsspørsmål som ledd i en global tilnærming til handel og bærekraftig utvikling.
3. Partene bekrefter at de forplikter seg til å fremme utvikling av internasjonal handel på en slik måte at det bidrar til målsettingen om en bærekraftig utvikling, og til å sikre at denne målsettingen innlemmes og kommer til uttrykk i partenes handelsforbindelser.

Artikkel 34

Virkeområde

Med mindre noe annet er fastsatt i dette kapittel, skal nevnte kapittel få anvendelse på tiltak som berører handels- og investeringsrelaterte sider ved miljø- og arbeidslivsspørsmål², og som treffes eller opprettholdes av partene.

Artikkel 35

Rett til regulering og vernenivå

1. Partene skal, idet de anerkjenner hverandres rett til å fastsette nivået for sitt eget miljø- og arbeidervern og i tråd med dette å vedta ny eller endre eksisterende relevant lovgivning og politikk, og med de begrensninger som følger av bestemmelsene i denne avtale, arbeide for å sikre at deres respektive lovgivning, politikk og praksis tar hensyn til og fremmer et høyt miljø- og arbeidervernnivå, i samsvar med de standarder, prinsipper og avtaler som er nevnt i artikkel 37 og 38, og skal bestrebe seg på å styrke vernet fastsatt i slik lovgivning og politikk ytterligere.
2. Partene erkjenner at det er viktig å ta hensyn til vitenskapelig, teknisk og annen informasjon samt relevante internasjonale standarder, retningslinjer og anbefalinger i sitt arbeid med å utforme og gjennomføre tiltak som gjelder miljø og arbeidsforhold, og som

² When labour is referred to in this Chapter, it includes the issues relevant to the Decent Work Agenda as agreed on in the ILO.

² Med uttrykkene «arbeid», «arbeids-», «arbeidslivs-» og «arbeider-» menes i dette kapittel også spørsmål av betydning for handlingsplanen «Decent Work Agenda», vedtatt i ILO.

Samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina og en avtale om handel med landbruksvarer mellom Norge og Bosnia-Hercegovina, begge av 24. juni 2013

national standards, guidelines and recommendations.

påvirker handelen og investeringsvirksomheten dem imellom.

Article 36

Upholding Levels of Protection in the Application and Enforcement of Laws, Regulations or Standards

1. A Party shall not fail to effectively enforce its environmental and labour laws, regulations or standards in a manner affecting trade or investment between the Parties.
2. Subject to Article 35, a Party shall not:
  - (a) weaken or reduce the levels of environmental or labour protection provided by its laws, regulations or standards with the sole intention to encourage investment from another Party or to seek or to enhance a competitive trade advantage of producers or service providers operating in its territory; or
  - (b) waive or otherwise derogate from, or offer to waive or otherwise derogate from, such laws, regulations or standards in order to encourage investment from another Party or to seek or to enhance a competitive trade advantage of producers or service providers operating in its territory.

Article 37

International Labour Standards and Agreements

1. The Parties recall the obligations deriving from membership of the ILO and the ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work and its Follow-up adopted by the International Labour Conference at its 86th Session in 1998, to respect, promote and realise the principles concerning the fundamental rights, namely:
  - (a) the freedom of association and the effective recognition of the right to collective bargaining;
  - (b) the elimination of all forms of forced or compulsory labour;
  - (c) the effective abolition of child labour; and
  - (d) the elimination of discrimination in respect of employment and occupation.

Artikkel 36

Opprettholdelse av vernenivå ved anvendelse og håndheving av lover, forskrifter og standarder

1. En part skal ikke unnlate effektivt å håndheve sine egne miljø- og arbeidslivslover, -forskrifter og -standarder på en måte som påvirker handelen eller investeringsvirksomheten mellom partene.
2. Med forbehold for artikkel 35 skal en part ikke:
  - a) svekke eller senke miljø- eller arbeidervernnivået fastsatt i partens lover, forskrifter eller standarder utelukkende i den hensikt å stimulere til investeringer fra en annen part eller å søke eller styrke et handelsmessig konkurransefortrinn for produsenter eller tjenesteytere som driver virksomhet på partens territorium, eller
  - b) gi avkall på eller på annen måte avvike fra, eller tilby å gi avkall på eller på annen måte avvike fra, slike lover, forskrifter eller standarder i den hensikt å stimulere til investeringer fra en annen part eller å søke eller styrke et handelsmessig konkurransefortrinn for produsenter eller tjenesteytere som driver virksomhet på partens territorium.

Artikkel 37

Internasjonale arbeidslivsstandarder og -avtaler

1. Partene minner om forpliktelsene som følger av medlemskap i ILO og ILOs erklæring om grunnleggende prinsipper og rettigheter i arbeidslivet samt oppfølgingen av erklæringen vedtatt på Den internasjonale arbeidskonferansens 86. sesjon i 1998, om å respektere, fremme og gjennomføre prinsippene som følger av de grunnleggende rettigheter, det vil si:
  - a) foreningsfrihet og reell anerkjennelse av retten til å føre kollektive forhandlinger,
  - b) avskaffing av alle former for tvangsarbeid,
  - c) effektiv avskaffing av barnarbeid, og
  - d) avskaffing av forskjellsbehandling ved ansettelse og i yrke.

Samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina og en avtale om handel med landbruksvarer mellom Norge og Bosnia-Hercegovina, begge av 24. juni 2013

2. The Parties reaffirm their commitment, under the Ministerial Declaration of the UN Economic and Social Council on Full Employment and Decent Work of 2006, to recognising full and productive employment and decent work for all as a key element of sustainable development for all countries and as a priority objective of international cooperation and to promoting the development of international trade in a way that is conducive to full and productive employment and decent work for all.
  3. The Parties recall the obligations deriving from membership of the ILO to effectively implementing the ILO Conventions which they have ratified and to make continued and sustained efforts towards ratifying the fundamental ILO Conventions as well as the other Conventions that are classified as “up-to-date“ by the ILO.
  4. The violation of fundamental principles and rights at work shall not be invoked or otherwise used as a legitimate comparative advantage. Labour standards shall not be used for protectionist trade purposes.
2. Partene bekrefter at de, i henhold til ministererklæringen om full sysselsetting og anstendige arbeidsvilkår vedtatt av FNs økonomiske og sosiale råd i 2006, forplikter seg til å anerkjenne full og produktiv sysselsetting og anstendige arbeidsvilkår for alle som en sentral forutsetning for å oppnå en bærekraftig utvikling i alle land og som en prioritert målsetting for internasjonalt samarbeid, og til å fremme utvikling av internasjonal handel på en slik måte at det bidrar til full og produktiv sysselsetting og anstendige arbeidsvilkår for alle.
  3. Partene minner om forpliktelsene som følger av medlemskap i ILO, om effektivt å gjennomføre ILO-konvensjonene de har ratifisert, og kontinuerlig og konsekvent å arbeide for at de grunnleggende ILO-konvensjonene og de øvrige konvensjonene ILO har klassifisert som ajourførte, blir ratifisert.
  4. Brudd på grunnleggende prinsipper og rettigheter i arbeidslivet skal ikke kunne påberopes eller på annet vis benyttes som et legitimt komparativt fortrinn. Arbeidslivsstandarder skal ikke benyttes til handelspolitisk proteksjonisme.

Article 38

Multilateral Environmental Agreements and Environmental Principles

The Parties reaffirm their commitment to the effective implementation in their laws and practices of the multilateral environmental agreements to which they are party, as well as their adherence to environmental principles reflected in the international instruments referred to in Article 33.

Article 39

Promotion of Trade and Investment Favouring Sustainable Development

1. The Parties shall strive to facilitate and promote foreign investment, trade in and dissemination of goods and services beneficial to the environment, including environmental technologies, sustainable renewable energy, energy efficient and eco-labelled goods and services, including through addressing related non-tariff barriers.
2. The Parties shall strive to facilitate and promote foreign investment, trade in and dissemination of goods and services that

Artikkel 38

Multilaterale miljøavtaler og miljømessige prinsipper

Partene bekrefter at de forplikter seg til effektivt å gjennomføre multilaterale miljøavtaler de er part i, i sin respektive lovgivning og praksis, og at de slutter opp om de miljømessige prinsippene som er nedfelt i de internasjonale instrumentene omtalt i artikkel 33.

Artikkel 39

Fremming av handel og investeringer som er gunstige for en bærekraftig utvikling

1. Partene skal bestrebe seg på å fremme og legge forholdene til rette for utenlandske investeringer i, handel med og spredning av varer og tjenester som gagnar miljøet, herunder miljøteknologi, bærekraftig fornybar energi og energibesparende og miljømerkede varer og tjenester, blant annet ved å fjerne tilhørende ikke-tollbaserte handelshindringer.
2. Partene skal bestrebe seg på å fremme og legge forholdene til rette for utenlandske investeringer i, handel med og spredning av

Samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina og en avtale om handel med landbruksvarer mellom Norge og Bosnia-Hercegovina, begge av 24. juni 2013

contribute to sustainable development, including goods and services that are the subject of schemes such as fair and ethical trade.

3. For the purposes of paragraphs 1 and 2, the Parties agree to exchange views and may consider, jointly or bilaterally, cooperation in this area.
4. The Parties shall encourage cooperation between enterprises in relation to goods, services and technologies that contribute to sustainable development and are beneficial to the environment.

Article 40

Cooperation in International Fora

The Parties shall strive to strengthen their cooperation on trade and investment related labour and environmental issues of mutual interest in relevant bilateral, regional and multilateral *fora* in which they participate.

Article 41

Implementation and Consultations

1. The Parties shall designate the administrative entities which shall serve as contact points for the purpose of implementing this Chapter.
2. A Party may, through the contact point(s) referred to in paragraph 1, request expert consultations or consultations within the Joint Committee regarding any matter arising under this Chapter. The Parties shall make every attempt to arrive at a mutually satisfactory resolution of the matter. Where relevant, and subject to the agreement of the Parties, they may seek advice of the relevant international organisations or bodies.
3. If a Party considers that a measure of another Party does not comply with the obligations under this Chapter, it may have recourse to consultations according to paragraphs 1 to 3 of Article 44.

Article 42

Review

The Parties shall periodically review in the Joint Committee progress achieved in pursuing the objectives set out in this Chapter, and consider relevant international developments to identify areas where further action could promote these objectives.

varer og tjenester som bidrar til en bærekraftig utvikling, herunder varer og tjenester som omfattes av ordninger som etisk og rettferdig handel.

3. Av hensyn til bestemmelsene i nr. 1 og 2 er partene enige om å utveksle synspunkter, og de kan vurdere å samarbeide, enten i fellesskap eller bilateralt, på dette området.
4. Partene skal stimulere til samarbeid mellom foretak om varer, tjenester og teknologi som bidrar til en bærekraftig utvikling, og som gagnar miljøet.

Artikkel 40

Samarbeid i internasjonale fora

Partene skal bestrebe seg på å styrke samarbeidet om handels- og investeringsrelaterte sider ved miljø- og arbeidslivsspørsmål av felles interesse i relevante bilaterale, regionale og multilaterale fora de deltar i.

Artikkel 41

Gjennomføring og konsultasjoner

1. Partene skal utpeke de administrative enhetene som skal fungere som kontaktpunkt med henblikk på å gjennomføre dette kapittel.
2. Gjennom kontaktpunktet eller kontaktpunktene nevnt i nr. 1 kan en part be om konsultasjoner på ekspertnivå eller konsultasjoner i Den blandede komité i enhver sak som omfattes av dette kapittel. Partene skal gjøre sitt ytterste for å komme fram til en gjensidig tilfredsstillende løsning. Der det er aktuelt, og såfremt det er enighet om det, kan partene søke råd fra relevante internasjonale organisasjoner eller organer.
3. Dersom en part anser at et tiltak truffet av en annen part ikke er i samsvar med forpliktelsene etter dette kapittel, kan den benytte konsultasjoner i samsvar med bestemmelsene i artikkel 44 nr. 1–3.

Artikkel 42

Gjennomgang

Partene skal jevnlig undersøke i Den blandede komité om det er gjort fremgang for å nå målene fastsatt i dette kapittel, og vurdere relevante internasjonale forhold for å finne fram til områder der ytterligere innsats kan bidra til å nå disse målene.

Chapter 7

Institutional provisions

Article 43

The Joint Committee

1. The Parties hereby establish the EFTA-Bosnia and Herzegovina Joint Committee. It shall be composed of representatives of the Parties which shall be headed by senior officials.
2. The Joint Committee shall:
  - (a) supervise and review the implementation of this Agreement, *inter alia* by means of a comprehensive review of the application of the provisions of this Agreement, with due regard to any specific reviews provided for in this Agreement;
  - (b) keep under review the possibility of further removal of barriers to trade and other restrictive measures concerning trade between the EFTA States and Bosnia and Herzegovina;
  - (c) oversee the further development of this Agreement;
  - (d) supervise the work of any sub-committees and working groups established under this Agreement;
  - (e) endeavour to resolve disputes that may arise regarding the interpretation or application of this Agreement; and
  - (f) consider any other matter that may affect the operation of this Agreement.
3. The Joint Committee may decide to set up such sub-committees and working groups as it considers necessary to assist it in accomplishing its tasks. Except where otherwise provided for in this Agreement, the sub-committees and working groups shall work under a mandate established by the Joint Committee.
4. The Joint Committee may take decisions as provided for in this Agreement. On other matters the Joint Committee may make recommendations.
5. The Joint Committee shall take decisions and make recommendations by consensus.
6. The Joint Committee shall meet whenever necessary upon mutual agreement but normally every two years. Its meetings shall be chaired jointly by one of the EFTA States and Bosnia and Herzegovina. The Joint Committee shall establish its rules of procedure.

Kapittel 7

Institusjonelle bestemmelser

Artikkel 43

Den blandede komité

1. Partene oppretter med dette Den blandede komité EFTA-Bosnia-Hercegovina. Komiteen skal bestå av representanter for partene, som skal ledes av embetsmenn.
2. Den blandede komité skal
  - a) overvåke og følge opp gjennomføringen av denne avtale, blant annet ved en omfattende gjennomgang av anvendelsen av avtalebestemmelsene, og skal da ta behørig hensyn til eventuelle særskilte gjennomganger fastsatt i avtalen,
  - b) fortløpende vurdere muligheten for en ytterligere avvikling av handelshindringer og andre restriktive tiltak i samhandelen mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina,
  - c) overvåke den videre utviklingen av denne avtale,
  - d) føre tilsyn med arbeidet i alle underkomiteer og arbeidsgrupper opprettet i henhold til denne avtale,
  - e) bestrebe seg på å løse tvister som kan oppstå om fortolkningen eller anvendelsen av denne avtale, og
  - f) behandle eventuelle andre spørsmål som kan ha betydning for hvordan denne avtale virker.
3. Den blandede komité kan beslutte å nedsette de underkomiteer eller arbeidsgrupper den mener er nødvendig for å bistå komiteen i utførelsen av dens oppgaver. Med mindre noe annet er fastsatt i denne avtale, skal underkomiteene og arbeidsgruppene arbeide på grunnlag av et mandat fastsatt av Den blandede komité.
4. Den blandede komité kan treffe beslutninger som fastsatt i denne avtale. I andre saker kan komiteen gi anbefalinger.
5. Den blandede komité skal treffe beslutninger og gi anbefalinger ved samstemmighet (konsensus).
6. Den blandede komité skal komme sammen ved behov når partene er enige om det, men vanligvis hvert annet år. Møtene i komiteen skal ledes i fellesskap av en av EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina. Den blandede komité skal vedta sin egen forretningsorden.

Samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina og en avtale om handel med landbruksvarer mellom Norge og Bosnia-Hercegovina, begge av 24. juni 2013

7. Each Party may request at any time, through written notice to the other Parties, that a special meeting of the Joint Committee be held. Such a meeting shall take place within 30 days of receipt of the request, unless the Parties agree otherwise.
8. The Joint Committee may decide to amend the Annexes and the Protocol on Rules of Origin to this Agreement, including their Appendices. Subject to paragraph 9, the Joint Committee may set a date for the entry into force of such decisions.
9. If a representative of a Party in the Joint Committee has accepted a decision subject to the fulfilment of constitutional requirements, the decision shall enter into force on the date the last Party notifies that its internal requirements have been fulfilled, unless the decision itself specifies a later date. The Joint Committee may decide that the decision shall enter into force for those Parties that have fulfilled their internal requirements, provided that Bosnia and Herzegovina is one of those Parties. A Party may apply a decision of the Joint Committee provisionally until such decision enters into force for that Party, subject to its constitutional requirements.
7. Hver av partene kan på et hvilket som helst tidspunkt, ved skriftlig underretning til de øvrige parter, be om at det holdes et ekstraordinært møte i Den blandede komité. Et slikt møte skal finne sted innen 30 dager etter at anmodningen er mottatt, med mindre partene blir enige om noe annet.
8. Den blandede komité kan beslutte å endre vedleggene og protokollen om opprinnelsesregler til denne avtale, med tillegg. Med forbehold for bestemmelsene i nr. 9 kan komiteen fastsette en dato for når slike beslutninger skal tre i kraft.
9. Dersom en parts representant i Den blandede komité har godtatt en beslutning med forbehold om oppfyllelse av forfatningsrettslige krav, skal beslutningen tre i kraft den dag den siste av partene gir underretning om at dens internrettslige krav er oppfylt, med mindre det i selve beslutningen er fastsatt en senere dato. Den blandede komité kan bestemme at beslutningen skal tre i kraft for de parter som har oppfylt sine internrettslige krav, forutsatt at Bosnia-Hercegovina er en av disse parter. En part kan gi en beslutning i Den blandede komité midlertidig anvendelse inntil beslutningen trer i kraft for vedkommende part, med forbehold for dens forfatningsrettslige krav.

Chapter 8

Dispute settlement

Article 44

Consultations

1. In case of any divergence with respect to the interpretation, implementation and application of this Agreement, the Parties shall make every attempt through cooperation and consultations to arrive at a mutually satisfactory solution.
2. A Party may request in writing consultations with any other Party regarding any actual or proposed measure or any other matter that it considers might affect the operation of this Agreement. The Party requesting consultations shall at the same time notify the other Parties in writing thereof and supply all relevant information.
3. The consultations shall take place in the Joint Committee if any of the Parties so requests within 20 days from the receipt of the notification referred to in paragraph 2, with a view to finding a commonly acceptable solution.

Kapittel 8

Tvisteløsning

Artikkel 44

Konsultasjoner

1. Ved ulik fortolkning, gjennomføring og anvendelse av denne avtale skal partene gjennom samarbeid og konsultasjon gjøre alt de kan for å komme fram til en gjensidig tilfredsstillende løsning.
2. En part kan skriftlig anmode en annen part om konsultasjoner om ethvert eksisterende eller planlagt tiltak eller om andre spørsmål den mener kan ha betydning for hvordan denne avtale virker. Den part som anmoder om konsultasjoner, skal samtidig gi de øvrige parter skriftlig underretning om dette og oversende alle relevante opplysninger.
3. Konsultasjonene skal finne sted i Den blandede komité dersom en av partene ber om det, innen 20 dager etter at underretningen nevnt i nr. 2 er mottatt, med sikte på å finne en løsning som kan godtas av alle parter.

Samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina og en avtale om handel med landbruksvarer mellom Norge og Bosnia-Hercegovina, begge av 24. juni 2013

4. If the Party to which a request is made in accordance with paragraph 2 does not reply within 10 days or does not enter into consultations within 20 days from the date of receipt of the request, the Party making the request is entitled to request the establishment of an arbitration panel in accordance with Article 45.
4. Dersom den part som anmodningen etter nr. 2 er rettet til, ikke svarer innen 10 dager eller ikke innleder konsultasjoner innen 20 dager etter at anmodningen er mottatt, har den part som fremmer anmodningen, rett til å be om at det opprettes et voldgiftspanel i samsvar med artikkel 45.

Article 45

Arbitration

1. Disputes between the Parties relating to the interpretation of rights and obligations under this Agreement, which have not been settled through direct consultations or in the Joint Committee within 60 days from the date of the receipt of the request for consultations, may be referred to arbitration by the complaining Party by means of a written request to the Party complained against. A copy of this request shall be communicated to all other Parties so that they may determine whether to participate in the arbitration.
2. Where more than one Party requests the establishment of an arbitration panel relating to the same matter, or where the request involves more than one Party complained against, a single arbitration panel should, whenever feasible, be established to consider such disputes.³
3. A Party that is not a party to the dispute shall be entitled, on delivery of a written request to the parties to the dispute, to make written submissions to the arbitration panel, receive written submissions, including annexes, from the parties to the dispute, attend hearings and make oral statements.
4. The arbitration panel shall comprise three members, who shall be nominated in accordance with the Optional Rules for Arbitrating Disputes between Two States of the Permanent Court of Arbitration, effective 20 October 1992 (hereinafter referred to as the "Optional Rules"). If a member of the arbitration panel fails to participate in the arbitration, the other members shall, unless a party to the dispute requests otherwise, have the discretion to continue the arbitration and to render any ruling notwithstanding the failure of one member to participate.

Artikkel 45

Voldgift

1. Dersom en tvist mellom partene om fortolkningen av rettigheter og forpliktelser etter denne avtale ikke er løst gjennom direkte konsultasjoner eller i Den blandede komité innen 60 dager etter at en anmodning om konsultasjon er mottatt, kan tvisten henvises til voldgift av den part som har inngitt klage, ved skriftlig anmodning til den innklagede part. En kopi av anmodningen skal sendes alle øvrige parter, slik at de kan avgjøre om de skal delta i voldgiftsprosessen.
2. Dersom flere enn én part ber om at det opprettes et voldgiftspanel i tilknytning til samme sak, eller dersom anmodningen omfatter flere enn én innklaget part, bør det, der det lar seg gjøre, opprettes ett enkelt voldgiftspanel for å behandle slike tvister.³
3. En part som ikke er part i tvisten, skal ved skriftlig anmodning til partene i tvisten ha rett til å legge fram skriftlige innlegg for voldgiftspanelet, motta skriftlige innlegg, herunder vedlegg, fra partene i tvisten, møte i forhandlinger og avgi muntlige innlegg.
4. Voldgiftspanelet skal bestå av tre medlemmer, som skal utpekes i samsvar med Den permanente voldgiftsdomstolens tilleggsregler for voldgiftsbehandling av tvister mellom to stater, som trådte i kraft 20. oktober 1992 (heretter kalt «tilleggsreglene»). Dersom et medlem av voldgiftspanelet unnlater å delta i voldgiftsprosessen, skal de øvrige medlemmene, med mindre en part i tvisten ber om noe annet, ha rett til å fortsette prosessen og treffe avgjørelse uten hensyn til at et voldgiftsmedlem ikke deltar.

³ For the purpose of this Chapter, the terms "Party" and "Party to the dispute" are used regardless of whether two or more Parties are involved in a dispute.

³ I dette kapittel benyttes uttrykkene «part» og «part i tvisten» uavhengig av om det er to eller flere parter som er involvert i en tvist.

Samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina og en avtale om handel med landbruksvarer mellom Norge og Bosnia-Hercegovina, begge av 24. juni 2013

5. The arbitration panel shall examine the matter referred to it in the request for the establishment of an arbitration panel in light of the provisions of this Agreement applied and interpreted in accordance with the rules of interpretation of public international law. The ruling of the arbitration panel shall be final and binding upon the parties to the dispute. Any ruling of the arbitration panel shall be made public, unless the parties to the dispute agree otherwise.
6. The language of any proceedings shall be English. The hearings of the arbitration panel shall be open to the public unless the parties to the dispute agree otherwise. Each Party shall treat as confidential the information submitted by any other Party to the arbitration panel which that Party has designated as confidential.
7. There shall be no *ex parte* communications with the arbitration panel concerning matters under its consideration.
8. The ruling of the arbitration panel shall be rendered within 180 days of the date on which the presiding arbitrator of the arbitration panel was appointed. This period may be extended by a maximum of 90 days, if the parties to the dispute so agree.
9. The costs of arbitration, including the remuneration of the members of the arbitration panel, shall be borne by the parties to the dispute in equal shares. Each party shall bear its own costs of arbitration, in particular for its representation, witnesses, including expert witnesses, and statements submitted to the arbitration panel.
10. Unless otherwise specified in this Agreement or agreed between the parties to the dispute, the Optional Rules shall apply.
11. Disputes regarding the same matter arising under both this Agreement and the WTO Agreement may be settled in either forum at the discretion of the complaining party. The forum thus selected shall be used to the exclusion of the other. For the purpose of this paragraph, dispute settlement proceedings under the WTO Agreement or this Agreement are deemed to be initiated upon a request for the establishment of a panel by a Party. Before a Party initiates dispute settlement proceedings under the WTO Understanding on Rules and Procedures Governing the Settlement of Disputes against another Party regarding a matter arising under both this Agreement and the
5. Voldgiftspanelet skal undersøke saken det har fått seg forelagt i anmodningen om opprettelse av et voldgiftspanel, på bakgrunn av bestemmelsene i denne avtale anvendt og fortolket i samsvar med folkerettens fortolkningsregler. Voldgiftspanelets avgjørelse skal være endelig og bindende for partene i tvisten. Enhver avgjørelse fra voldgiftspanelet skal offentliggjøres, med mindre partene i tvisten blir enige om noe annet.
6. Alle forhandlinger skal føres på engelsk. Voldgiftspanelets møter skal være åpne for allmennheten med mindre partene i tvisten blir enige om noe annet. Hver part skal behandle fortrolig opplysninger som en annen part har lagt fram for voldgiftspanelet og merket fortrolig.
7. Det skal ikke være kontakt mellom en av partene alene og voldgiftspanelet om spørsmål som er under behandling.
8. Voldgiftspanelet skal treffe avgjørelse senest 180 dager etter at panelets formann er oppnevnt. Denne fristen kan forlenges med inntil 90 dager dersom partene i tvisten er enige om det.
9. Kostnadene ved voldgift, herunder godtgjøring til voldgiftspanelets medlemmer, skal dekkes av partene i tvisten og fordeles likt mellom dem. Hver av partene skal dekke sine egne voldgiftskostnader, særlig kostnadene knyttet til deres egen representasjon, egne vitner, herunder ekspertvitner, og innlegg forelagt voldgiftspanelet.
10. Med mindre noe annet er angitt i denne avtale eller avtalt mellom partene i tvisten, skal tilleggsreglene gjelde.
11. Tvister i tilknytning til samme sak som oppstår innenfor rammen av både denne avtale og WTO-avtalen, kan avgjøres i det forum som foretrekkes av den part som har inngitt klage. Når et forum er valgt på denne måten, utelukkes bruk av det andre. For formålet i dette nummer skal tvisteløsningsprosedyrer etter WTO-avtalen eller denne avtale anses for å være innledet når en part anmoder om at det opprettes et voldgiftspanel. Før en part innleder en tvisteløsningsprosedyre mot en annen part etter WTO-avtalen om regler og prosedyrer ved tvisteløsning i tilknytning til en sak som oppstår innenfor rammen av både denne avtale og WTO-avtalen, skal den underrette alle øvrige parter om sin hensikt.

WTO Agreement, that Party shall notify all other Parties of its intention to do so.

Article 46

Implementation of the Ruling

1. The Party complained against shall promptly comply with the ruling of the arbitration panel. If it is impracticable to comply immediately, the parties to the dispute shall endeavour to agree on a reasonable period of time to do so. In the absence of such agreement within 30 days from the date of the ruling, either party to the dispute may, within 10 days from the expiration of such period, request the original arbitration panel to determine the length of the reasonable period of time.
2. The Party concerned shall notify in writing the other party to the dispute of the measure adopted in order to implement the ruling.
3. If the Party concerned fails to comply with the ruling within a reasonable period of time and the parties to the dispute have not agreed on any compensation, the other party to the dispute may, until the ruling has been properly implemented or the dispute has been otherwise resolved, and subject to a prior notification of 30 days, suspend the application of benefits granted under this Agreement, but only equivalent to those affected by the measure that the arbitration panel has found to violate this Agreement.
4. Any dispute regarding the implementation of the ruling or the notified suspension shall be decided by the original arbitration panel upon request of either party to the dispute before suspension of benefits can be applied. The arbitration panel may also rule on the conformity with the ruling of any implementing measures adopted after the suspension of benefits and whether the suspension of benefits should be terminated or modified. The ruling of the arbitration panel under this paragraph shall normally be given within 45 days from the date of receipt of the request.

Artikkel 46

Fullbyrding av avgjørelsen

1. Den innklagede part skal omgående etterkomme voldgiftspanelets avgjørelse. Dersom det ikke er praktisk mulig å etterkomme den umiddelbart, skal partene i tvisten bestrebe seg på å bli enige om en rimelig frist for å gjøre dette. Dersom det ikke er oppnådd enighet innen 30 dager etter avgjørelsen, kan en part i tvisten innen 10 dager etter fristens utløp anmode det opprinnelige voldgiftspanelet om å fastsette en rimelig tidsfrist.
2. Den berørte part skal skriftlig underrette den andre parten i tvisten om de tiltak som er truffet for å etterkomme avgjørelsen.
3. Dersom den berørte part unnlater å etterkomme avgjørelsen innen en rimelig tidsfrist og partene i tvisten ikke er blitt enige om noen kompensasjon, kan den andre parten i tvisten, inntil avgjørelsen er behørig fullbyrdet eller tvisten er blitt løst på annen måte, og med 30 dagers varsel, oppheve anvendelsen av fordeler som er gitt innenfor rammen av denne avtale, men bare i samme omfang som de fordeler som berøres av tiltaket voldgiftspanelet mener er i strid med denne avtale.
4. Enhver tvist om fullbyrdingen av avgjørelsen eller den varslede opphevingen skal på anmodning fra en av partene i tvisten avgjøres av det opprinnelige voldgiftspanelet før en oppheving av fordeler kan iverksettes. Voldgiftspanelet kan også avgjøre om eventuelle gjennomføringstiltak vedtatt etter at fordelene ble opphevet, er i samsvar med panelets avgjørelse, og om opphevingen av fordelene bør bringes til opphør eller endres. Voldgiftspanelets avgjørelse etter dette nummer skal normalt foreligge innen 45 dager etter at anmodningen er mottatt.

*Chapter 9***Final Provisions***Article 47***Fulfilment of Obligations**

The Parties shall take any general or specific measures required to fulfil their obligations under this Agreement.

*Article 48***Annexes and Protocols**

The Annexes and the Protocol on Rules of Origin to this Agreement, including their Appendices, are an integral part of this Agreement.

*Article 49***Evolutionary Clause**

The Parties undertake to review this Agreement in light of further developments in international economic relations, *inter alia* in the framework of the WTO, and to examine in this context and in light of any other relevant factor the possibility of further developing and deepening their cooperation under this Agreement and of extending it to areas not covered therein. The Joint Committee shall regularly examine this possibility and, where appropriate, make recommendations to the Parties, particularly with a view to opening negotiations.

*Article 50***Amendments**

1. The Parties may agree on any amendment to this Agreement. Amendments to this Agreement other than those referred to in paragraph 8 of Article 43 shall be submitted to the Parties for ratification, acceptance or approval. Unless otherwise agreed by the Parties, amendments shall enter into force on the first day of the third month following the deposit of the last instrument of ratification, acceptance or approval.
2. The text of the amendments as well as the instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Depository.

*Kapittel 9***Sluttbestemmelser***Artikkel 47***Oppfyllelse av forpliktelser**

Partene skal treffe alle generelle eller særlige tiltak som er nødvendige for å oppfylle sine forpliktelser etter denne avtale.

*Artikkel 48***Vedlegg og protokoller**

Vedleggene og protokollen om opprinnelsesregler til denne avtale, med tillegg, utgjør en integrert del av avtalen.

*Artikkel 49***Utviklingsklausul**

Partene forplikter seg til å gjennomgå denne avtale på nytt i lys av den videre utviklingen i de internasjonale økonomiske forbindelser, blant annet innenfor rammen av WTO, og i den sammenheng og på bakgrunn av eventuelle andre relevante faktorer å undersøke muligheten for å videreutvikle og utdype samarbeidet etter denne avtale og utvide det til områder som ikke omfattes av avtalen. Den blandede komité skal jevnlig vurdere denne muligheten og eventuelt gi partene anbefalinger, særlig med sikte på å innlede forhandlinger.

*Artikkel 50***Endringer**

1. Partene kan bli enige om å endre denne avtale. Andre endringer i avtalen enn dem som er omtalt i artikkel 43 nr. 8, skal forelegges partene til ratifikasjon, godtakelse eller godkjenning. Med mindre partene er blitt enige om noe annet, skal endringer tre i kraft den første dag i den tredje måned etter at det siste ratifikasjons-, godtakelses- eller godkjenningsdokumentet er deponert.
2. Endringstekstene samt ratifikasjons-, godtakelses- eller godkjenningsdokumentene skal deponeres hos depositaren.

Samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina og en avtale om handel med landbruksvarer mellom Norge og Bosnia-Hercegovina, begge av 24. juni 2013

Article 51

Accession

1. Any State becoming a member of the European Free Trade Association may accede to this Agreement, provided that the Joint Committee approves its accession, on terms and conditions to be agreed upon by the Parties. The instrument of accession shall be deposited with the Depositary.
2. In relation to an acceding State, this Agreement shall enter into force on the first day of the third month following the deposit of its instrument of accession, or the approval of the terms of accession by the existing Parties, whichever is later.

Article 52

Withdrawal and Expiration

1. A Party may withdraw from this Agreement by means of a written notification to the Depositary. The withdrawal shall take effect six months after the date on which the notification is received by the Depositary.
2. If Bosnia and Herzegovina withdraws, this Agreement shall expire when its withdrawal becomes effective.
3. Any EFTA State which withdraws from the Convention establishing the European Free Trade Association shall, *ipso facto* on the same day as the withdrawal takes effect, cease to be a Party to this Agreement.

Article 53

Entry into Force

1. This Agreement is subject to ratification, acceptance or approval in accordance with the respective constitutional requirements of the Parties. The instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Depositary.
2. This Agreement shall enter into force, in relation to those Parties which have deposited their instruments of ratification, acceptance or approval, or notified provisional application to the Depositary, on the first day of the third month following the receipt of the latest deposit of instrument of ratification, acceptance or approval, or notification on provisional application, provided that at least one EFTA State and Bosnia and Herzegovina are among them.

Artikkel 51

Tiltredelse

1. Enhver stat som blir medlem av Det europeiske frihandelsforbund, kan tiltre denne avtale på de vilkår partene blir enige om, forutsatt at Den blandede komité godkjenner tiltredelsen. Tiltredelsesdokumentet skal deponeres hos depositaren.
2. For en tiltredende stat skal denne avtale tre i kraft den første dag i den tredje måned etter at staten har deponert sitt tiltredelsesdokument eller de eksisterende parter har godkjent tiltredelsesvilkårene, avhengig av hva som inntreffer sist.

Artikkel 52

Oppsigelse og opphør

1. En part kan si opp denne avtale ved skriftlig underretning til depositaren. Oppsigelsen får virkning seks måneder etter at depositaren har mottatt underretningen.
2. Dersom Bosnia-Hercegovina sier opp denne avtale, vil avtalen opphøre å gjelde samme dag oppsigelsen trer i kraft.
3. Enhver EFTA-stat som trer ut av konvensjonen om opprettelse av Det europeiske frihandelsforbund, skal *ipso facto* opphøre å være part i denne avtale samme dag uttredelsen trer i kraft.

Artikkel 53

Ikrafttredelse

1. Denne avtale skal ratifiseres, godtas eller godkjennes i samsvar med partenes respektive forfatningsrettslige krav. Ratifikasjons-, godtakelses- eller godkjenningssdokumentene skal deponeres hos depositaren.
2. Denne avtale trer i kraft for de parter som har deponert sitt ratifikasjons-, godtakelses- eller godkjenningssdokument, eller som har underrettet depositaren om midlertidig anvendelse, den første dag i den tredje måned etter at det sist deponerte ratifikasjons-, godtakelses- eller godkjenningssdokumentet eller underretning om midlertidig anvendelse er mottatt, forutsatt at minst én EFTA-stat og Bosnia-Hercegovina er blant de nevnte parter.

Samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina og en avtale om handel med landbruksvarer mellom Norge og Bosnia-Hercegovina, begge av 24. juni 2013

3. In relation to an EFTA State depositing its instrument of ratification, acceptance or approval after this Agreement has entered into force, this Agreement shall enter into force on the first day of the third month following the deposit of its instrument of ratification, acceptance or approval.
4. If its constitutional requirements permit, any EFTA State or Bosnia and Herzegovina may apply this Agreement provisionally pending ratification, acceptance or approval by that Party. Provisional application of this Agreement shall be notified to the Depositary.
3. For en EFTA-stat som deponerer sitt ratifikasjons-, godtakelses- eller godkjenningsdokument etter at denne avtale er trådt i kraft, skal avtalen tre i kraft den første dag i den tredje måned etter at staten har deponert sitt ratifikasjons-, godtakelses- eller godkjenningsdokument.
4. Dersom forfatningsrettslige krav tillater det, kan en EFTA-stat eller Bosnia-Hercegovina anvende denne avtale midlertidig inntil denne part ratifiserer, godtar eller godkjenner avtalen. Depositaren skal underrettes om en midlertidig anvendelse av denne avtale.

Article 54

Depositary

The Government of Norway shall act as Depositary.

IN WITNESS WHEREOF the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Agreement.

Done at Trondheim, this 24th day of June 2013, in one original in the English language. The Depositary shall transmit certified copies to all the Parties.

For Iceland

For Bosnia and
Herzegovina

.....

.....

For the Principality
of Liechtenstein

.....

For the Kingdom
of Norway

.....

For the Swiss
Confederation

.....

Artikkel 54

Depositar

Norges regjering skal være depositar.

SOM BEKREFTELSE PÅ DETTE har de undertegnede, som er gitt behørig fullmakt til det, undertegnet denne avtale.

Utferdiget i Trondheim 24. juni 2013, i ett originaleksemplar på engelsk. Depositaren skal oversende bekreftede kopier til alle parter.

For Island

For Bosnia-
Herzegovina

.....

.....

For Fyrstedømmet
Liechtenstein

.....

For Kongeriket
Norge

.....

For Det sveitsiske
edsforbund

.....

Vedlegg 2

Agreement on Agriculture between the Kingdom of Norway and Bosnia and Herzegovina

Landbruksavtale mellom Kongeriket Norge og Bosnia-Hercegovina

Article 1

Scope and Coverage

1. This Agreement concerning trade in agricultural products between the Kingdom of Norway (hereinafter referred to as “Norway”) and Bosnia and Herzegovina is concluded further to the Free Trade Agreement between the EFTA States and Bosnia and Herzegovina (hereinafter referred to as “the Free Trade Agreement”), which was signed on 24 June 2013, and in particular pursuant to paragraph 2 of Article 7 of the Free Trade Agreement.
2. This Agreement applies to trade between the Parties relating to agricultural products:
  - (a) classified in Chapters 1 through 24 of the Harmonized Commodity Description and Coding System (hereinafter referred to as “the HS”) and not included in Annex II and Annex III to the Free Trade Agreement; and
  - (b) covered by Annex I referred to in subparagraph 1(a) of Article 7 of the Free Trade Agreement.

Article 2

Tariff Concessions

1. Norway shall grant tariff concessions to agricultural products originating in Bosnia and Herzegovina as specified in Annex 1 subject to the condition that no export subsidies be paid for exports of these products by Bosnia and Herzegovina.
2. Bosnia and Herzegovina shall grant tariff concessions to agricultural products originating in Norway as specified in Annex 2 subject to the condition that no export subsidies

Artikkel 1

Virkeområde og omfang

1. Denne avtalen om handel med landbruksvarer mellom Kongeriket Norge (heretter kalt «Norge») og Bosnia-Hercegovina er inngått i samsvar med frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina (heretter kalt «frihandelsavtalen»), som ble undertegnet 24. juni 2013, og særlig i samsvar med artikkel 7 nr. 2 i frihandelsavtalen.
2. Denne avtale gjelder handel mellom partene med hensyn til:
  - a) landbruksvarer som er klassifisert i kapitlene 1–24 i Det harmoniserte system for beskrivelse og koding av varer (heretter referert til som «HS»), og som ikke omfattes av vedleggene II eller III til frihandelsavtalen, og
  - b) landbruksvarer som omfattes av frihandelsavtalens vedlegg I, omtalt i artikkel 7 nr. 1 a) i frihandelsavtalen.

Artikkel 2

Tollkonesjoner

1. Norge skal gi landbruksprodukter med opprinnelse i Bosnia-Hercegovina tollkonesjoner som spesifisert i vedlegg 1, under forutsetning av at det ikke betales eksportsubsidier ved eksport av disse varene fra Bosnia-Hercegovina.
2. Bosnia-Hercegovina skal gi landbruksprodukter med opprinnelse i Norge tollkonesjoner som spesifisert i vedlegg 2, under forutsetning av at det ikke betales

Samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina og en avtale om handel med landbruksvarer mellom Norge og Bosnia-Hercegovina, begge av 24. juni 2013

be paid for exports of these products by Norway.

eksportsubsidier ved eksport av disse varene fra Norge.

Article 3

Rules of Origin and Administrative Cooperation

1. Article 8 of the Free Trade Agreement shall apply to this Agreement, *mutatis mutandis*, except as provided for in paragraph 2.
2. For the purposes of this Agreement, only bilateral cumulation is allowed between the Parties.

Article 4

Dialogue

The Parties shall examine any difficulties that might arise in their trade in agricultural products and shall endeavour to seek appropriate solutions.

Article 5

Further Liberalisation

The Parties undertake to continue their efforts with a view to achieving further liberalisation of their trade in agricultural products, taking account of the pattern of such trade between them, the particular sensitivities of such products, and the development of the agricultural policies on either side. At the request of either Party, the Parties shall consult to achieve this objective, including through improvements in market access by reduction or elimination of customs duties on agricultural products and through extension of the scope of agricultural products covered by this Agreement.

Article 6

WTO Agreement on Agriculture

The Parties confirm their rights and obligations under the WTO Agreement on Agriculture, except for export subsidies as referred to in paragraphs 1 and 2 of Article 2 of this Agreement.

Article 7

Provisions of the Free Trade Agreement

The provisions on Territorial Application (Article 4), Relations to Other International Agreements (Article 3), Central, Regional and Local Government (Article 5), Transparency (Article 6), Quantitative Restrictions (Article 11), Internal Taxation

Artikkel 3

Opprinnelsesregler og administrativt samarbeid

1. Artikkel 8 i frihandelsavtalen skal gjelde for denne avtale, med de nødvendige endringer, med unntak av det som er fastsatt i nr. 2.
2. I denne avtale er bare bilateral kumulering tillatt mellom partene.

Artikkel 4

Dialog

Partene skal ta opp eventuelle problemer som måtte oppstå i handelen med landbruksvarer dem imellom, og gjøre sitt beste for å finne hensiktsmessige løsninger.

Artikkel 5

Videre liberalisering

Partene forplikter seg til å fortsette arbeidet for en ytterligere liberalisering av handelen med landbruksprodukter, der det tas hensyn til handelsmønsteret dem imellom, den særskilte sensitiviteten slike varer er forbundet med, og utviklingen i landbrukspolitikken på begge sider. Dersom en av partene ber om det, skal partene rådføre seg for å fremme denne målsettingen, blant annet gjennom forbedringer i markedstilgangen ved hjelp av reduksjon eller avskaffelse av toll på landbruksprodukter, og gjennom en utvidelse av listen over landbruksprodukter som omfattes av denne avtale.

Artikkel 6

WTO-avtalen om landbruk

Partene stadfester sine rettigheter og forpliktelser i henhold til WTO-avtalen om landbruk, med unntak for det som er bestemt om eksportsubsidier i artikkel 2 nr. 1 og 2 i denne avtale.

Artikkel 7

Bestemmelser i frihandelsavtalen

Bestemmelsene om territoriell anvendelse (artikkel 4), forholdet til andre internasjonale avtaler (artikkel 3), sentrale, regionale og lokale myndigheter (artikkel 5), åpenhet (artikkel 6), kvantitative begrensninger (artikkel 11), intern beskat-

Samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina og en avtale om handel med landbruksvarer mellom Norge og Bosnia-Hercegovina, begge av 24. juni 2013

and Regulations (Article 12), Sanitary and Phytosanitary Measures (Article 13), Technical Regulations (Article 14), Trade Facilitation (Article 15), State Trading Enterprises (Article 17), Anti-dumping (Article 20), Bilateral Safeguard Measures (Article 22), Exceptions (Article 24), Payments for Current Transactions (Article 29), Balance of Payments Difficulties (Article 31), Fulfilment of Obligations (Article 47), Amendments (Article 50) as well as Chapter VIII on Dispute Settlement of the Free Trade Agreement shall apply, *mutatis mutandis*, between the Parties to this Agreement.

Article 8

Agricultural Safeguard Measures

1. Where, as a result of the reduction or elimination of a customs duty under this Agreement, an agricultural product originating in a Party is being imported into the territory of the other Party in such increased quantities, in absolute terms or relative to domestic production, or at such reduced prices in the importing Party, so as to constitute a substantial cause of serious injury or threat thereof to the domestic industry of like or directly competitive products in the territory of the importing Party, the importing Party may take safeguard measures to the minimum extent necessary to remedy or prevent the injury.
2. A safeguard measure shall not be taken for a period exceeding one year and may consist of:
  - (a) increasing the rate of customs duty for the product to a level not exceeding the MFN rate of duty applied at the time the measure is taken; or
  - (b) introducing a tariff quota for preferential trade, based on historical trade volumes of the five preceding years, excluding the import surge volumes that necessitated the introduction of the safeguard measure.
3. The Party intending to take a safeguard measure on an agricultural product shall immediately, and in any case before taking a measure, make notification to the other Party. Within 60 days from the date of notification, the notifying Party shall provide all pertinent information concerning the safeguard measure. On request, that Party shall consult with the affected Party on the conditions of application of the measure.

ning og regulering (artikkel 12), veterinære og plantesanitere tiltak (artikkel 13), tekniske forskrifter (artikkel 14), handelsfasilitering (artikkel 15), statlige handelsforetak (artikkel 17), tiltak mot dumping (artikkel 20), bilaterale beskyttelsestiltak (artikkel 22), unntak (artikkel 24), betaling for løpende transaksjoner (artikkel 29), problemer med betalingsbalansen (artikkel 31), oppfylging av forpliktelser (artikkel 47) og endringer (artikkel 50), samt kapittel VIII om tvisteløsning i frihandelsavtalen, skal gjelde, med de nødvendige endringer, mellom partene i denne avtale.

Artikkel 8

Beskyttelsestiltak i landbruket

1. Dersom et landbruksprodukt med opprinnelse i en av partene, som et resultat av redusert eller avskaffet toll i henhold til denne avtale, blir importert til den andre partens territorium i så sterkt økende mengder, i absolutte tall eller relativt til den hjemlige produksjon, eller til så sterkt reduserte priser i den importerende part, at det forårsaker eller truer med å forårsake alvorlig skade for den hjemlige produksjonen av liknende eller direkte konkurrerende produkter på den importerende parts territorium, kan den importerende part treffe tiltak for å beskytte seg, i den grad disse er absolutt nødvendige for å rette opp eller forhindre skaden.
2. Et slikt beskyttelsestiltak skal ikke være av lengre varighet enn ett år, og det kan bestå av:
  - a) en økning i tollsatsen på produktet til et nivå som ikke overstiger gjeldende MFN-sats på det tidspunktet tiltaket blir iverksatt, eller
  - b) innføring av en tollkvote for preferansehandel, basert på historiske handelsvolumer fra de fem foregående år, med unntak av volumøkningen som nødvendiggjorde innføringen av beskyttelsestiltaket.
3. Den avtalepart som har til hensikt å iverksette et tiltak for å beskytte et landbruksprodukt, skal umiddelbart, og under alle omstendigheter før tiltaket gjennomføres, underrette den andre parten. Innen 60 dager etter at underretningen er gitt, skal den underrettende part legge fram all relevant informasjon om beskyttelsestiltaket. På forespørsel fra den rammede part skal den underrettende part rådføre seg med denne om betingelsene for iverksetting av tiltaket.

Samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Bosnia-Hercegovina og en avtale om handel med landbruksvarer mellom Norge og Bosnia-Hercegovina, begge av 24. juni 2013

4. Within five years after the date of entry into force of this Agreement the Parties shall review this Article and assess whether any modifications are required.

4. Innen fem år etter at avtalen er trådt i kraft, skal partene gjennomgå denne artikkelen på nytt, og vurdere om det er behov for endringer.

Article 9

Entry into Force and Termination

1. This Arrangement shall enter into force on the same date as the Free Trade Agreement enters into force between Norway and Bosnia and Herzegovina. It shall remain in force as long as the Free Trade Agreement remains in force between them.
2. This Agreement shall be terminated if a Party withdraws from the Free Trade Agreement, in which case this Agreement shall be considered terminated on the same date the withdrawal from the Free Trade Agreement takes effect.

IN WITNESS WHEREOF the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Agreement.

Done at Trondheim, this 24th day of June 2013, in two originals.

For the Kingdom
of Norway

For Bosnia and
Herzegovina

Artikkel 9

Ikrafttredelse og opphør

1. Denne avtale trer i kraft på samme dato som frihandelsavtalen mellom Norge og Bosnia-Hercegovina trer i kraft. Avtalen skal forbli i kraft så lenge frihandelsavtalen mellom dem gjelder.
2. Denne avtale skal opphøre å gjelde dersom en av partene trekker seg fra frihandelsavtalen, og avtalen skal da anses som avsluttet fra samme dato som oppsigelsen av frihandelsavtalen trer i kraft.

SOM BEKREFTELSE PÅ DETTE har de undertegnede, som er gitt behørig fullmakt til det, undertegnet denne avtale.

Utfærdiget i Trondheim 24. juni 2013, i to originaleksemplarer.

For Kongeriket
Norge

For Bosnia-
Herzegovina

=====

